

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

До захисту допустити:
В.о. завідувача кафедри

 Ірина ДЕСНОВА
«18» листопада 2024р.

**«ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ ПІД ЧАС
ВІЙНИ В УКРАЇНІ»**

Кваліфікаційна робота здобувача вищої
освіти другого (магістерського) рівня
вищої освіти освітньо-професійної
програми «Практична психологія»
Грідіної Анжели Юрїївни

Науковий керівник:
Пучина О.В., к. психол. наук, доцент
кафедри практичної психології

Рецензент:
Застело А.О., кандидат психологічних
наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
та психології
НУ «Запорізька політехніка»

Кваліфікаційна робота
захищена з оцінкою 91 А /
відмінно

Секретар ЕК
Ольга РЕБРО
«23» грудня 2024р.

Київ - 2024

ЗМІСТ

Вступ	3
РОЗДІЛ I. ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ, ЩО ПОСТАЛИ ПЕРЕД УКРАЇНСЬКИМИ ЖІНКАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.	
1.1. Жінка-жертва під час війни в Україні: наслідки та боротьба за права.....	6
1.2. Військовий конфлікт в країні і становище жінок.....	9
1.3. Жінка в інформаційному просторі під час війни.....	12
Висновок до розділу I.....	26
РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ МОДЕЛІ СПРИЙМАННЯ ЖІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.	
2.1. Жінка-волонтер під час війни в Україні.....	28
2.2. Жінка – медикіня, сприймання в суспільстві, героїзм і самопожертва..	31
2.3. Руїнація гендерних стереотипів в умовах війни.....	34
2.4. Роль медіа в формуванні образу жінки під час бойових дій.....	36
Висновок до розділу II.....	38
РОЗДІЛ III. ЕМПИРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГЕНДЕРНОГО ОБРАЗУ ЖІНКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ.	
3.1. Організація і методологія дослідження.....	40
3.2. Аналіз отриманих результатів дослідження	44
Висновок до розділу III.....	59
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

Трансформація жіночого образу в масовій свідомості в умовах війни є надзвичайно актуальною темою, особливо з огляду на сучасні події в Україні. Збройний конфлікт, який триває з 2014 року, суттєво вплинув на соціокультурні стереотипи, зокрема на сприйняття жінок у суспільстві. У цей період роль жінки зазнала значних змін: жінки стали не лише учасницями військових дій, а й символами надії, стійкості й майбутнього.

Формування образу жінки здійснюється через засоби масової інформації, культурні практики та індивідуальні історії. Ці фактори істотно впливають на громадську думку, уявлення про роль жінок і їхнє самовизначення. У військових умовах жінок дедалі частіше сприймають не тільки як берегинь родинного затишку, а й як активних учасниць суспільних змін: військовослужбовиць, волонтерок, медиків і громадських діячок. Таке розмаїття ролей відображає як сучасні реалії, так і архетипічні уявлення, вкорінені в культурі.

Війна відкрила нові грані жіночої присутності у суспільному просторі. З одного боку, з'явилися нові символічні образи, що асоціюються з героїзмом і самопожертвою. З іншого боку, цей процес став платформою для переосмислення традиційних уявлень про гендерні ролі. Жінка, яка виконує функції захисниці або волонтерки, не лише зміцнює суспільний дух, а й викликає нові дискусії щодо гендерної рівності, національної ідентичності та соціальної справедливості.

Психологічний вимір цієї трансформації є ключовим у дослідженні. Війна змінює не лише суспільні очікування, а й самоідентифікацію жінок. Образи, що формуються у медіа та культурному просторі, впливають на суспільну думку та стають маркерами соціальних змін. Жінки в умовах війни все частіше сприймаються як агенти змін, здатні не лише підтримувати тил, а й брати на себе відповідальність за майбутнє країни.

Метою теоретичного дослідження цієї роботи є аналіз впливу війни на формування жіночих образів в Україні, ідентифікація архетипів і стереотипів,

які виникають у суспільній свідомості, а також вивчення психологічного впливу цих образів на самих жінок в сучасному медіапросторі. як саме війна впливає на формування жіночих образів в інформаційному просторі України.

Метою емпіричної частини даної роботи є дослідження гендерного образу жінки, особливостей гендерної ідентичності жінок. Емпірична частина нашого дослідження полягала в перевірці гіпотези про те, що

Об'єкт дослідження: феномен суспільного сприйняття образу жінки в період військових дій в Україні.

Предмет дослідження: особливості гендерної ідентичності жінок та свідомих і несвідомих гендерних установок сучасного українського суспільства.

Враховуючи мету нашого дослідження, на основі об'єкту та предмету дослідження ми висунули наступну **гіпотезу:** в сучасних умовах, соціальних трансформаційних змін у жінок спостерігаються зміни в сфері гендерної ідентичності, а саме відбувається зміщення акцентів в бік андрогінної ідентичності.

Визначили мету дослідження, висунувши гіпотезу, ставимо перед собою наступні завдання.

Завдання дослідження:

- 1) Проаналізувати наукові джерела, що розглядають проблему трансформації образу жінки в сучасному українському суспільстві.
- 2) Розглянути основні наукові підходи до вивчення психологічних аспектів гендерної ролі жінки в умовах війни.
- 3) Охарактеризувати основні компоненти психологічної образу жінки, що зазнала травм війни.
- 4) Описати компоненти та складові гендерної ролі жінки
- 5) Підготувати та організувати емпіричне дослідження і тих психологічних установок, що обумовлюють сприймання жінки в сучасних реаліях.
- 6) Провести дослідження особливості гендерної ідентичності та

свідомих і несвідомих гендерних установок жінок ВПО та жінок Луцької громади.

7) Провести порівняльний аналіз особливостей гендерної ідентичності жінок та свідомих і несвідомих гендерних установок жінок-переселенок та жінок Луцька.

Для вирішення поставлених завдань використано наступні методи дослідження:

- теоретичні: аналіз наукових джерел з обраної проблематики; синтез та узагальнення інформації.
- емпіричні: тест-опитувальник С. Бем для виявлення типів гендерної ідентичності та опитувальник «Я жінка/чоловік» Л. Ожигової.

Апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалась шляхом експериментально-дослідної роботи у Громадській Організації «Старт у нове життя» (м. Луцьк) за підтримки Студії практичної психології «Персона» (м. Запоріжжя). в період з травня по серпень 2024 року

Основні положення магістерської роботи були викладені у тезах:

Грідіна А.Ю. «Особливості сприйняття жіночих образів під час війни в Україні»: 87 економіко-правової дискусії зб. Матеріалі міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції серія «Соціальні та гуманітарні науки», 25-26 червня 2024 року / www.spilnota.net.ua Тернопіль, Україна – Ополе, Польща 2024 р. С. 140-143.

Грідіна А.Ю. «Жінка воїн»: зб. Матеріалів 1st International Scientific and Practical Conference "Modern Science: Exploring Theories, Innovations and Practical Solutions" September 9-11, 2024 Odesa, Ukraine, С. 125-128

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи – 74 сторінок, основний текст роботи представлено на 76 сторінках. Робота містить 9 рисунків, 2 додатків на 5 сторінках. Список використаних джерел нараховує 59 найменувань (на 6 сторінках).

РОЗДІЛ І. ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ, ЩО ПОСТАЛИ ПЕРЕД УКРАЇНСЬКИМИ ЖІНКАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ.

1.1. Жінка-жертва під час війни в Україні: наслідки та боротьба за права.

Війна в Україні, що триває з 2014 року та особливо загострилася після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році, принесла величезні страждання українському народу. Серед найуразливіших категорій населення є жінки, які, окрім звичайних випробувань війни, стикаються з гендерно-специфічними загрозами. Жінки під час війни зазнають насильства, переслідувань, втрати домівок та близьких. Ця дипломна робота розглядає роль жінок-жертв війни в Україні, їхні виклики, психологічні та фізичні наслідки, а також зусилля щодо захисту їхніх прав і реабілітації.

Основними викликами для жінок під час війни є фізичне та сексуальне насильство, вимушена міграція, психологічні травми та економічна нестабільність.

Війна в Україні стала свідком численних випадків сексуального насильства з боку військових. Це є однією з найбільших загроз для жінок на окупованих територіях та в зонах бойових дій. Сексуальне насильство використовується як метод психологічного тиску на населення та створення атмосфери страху.

Вимушене переселення. Мільйони жінок змушені були залишити свої домівки, тікаючи від війни. Вони часто виявляються в небезпечних умовах, без доступу до належної медичної допомоги, житла та підтримки. Багато хто змушений шукати притулок у сусідніх країнах або інших регіонах України, що супроводжується труднощами адаптації та відновлення життя.

Психологічна травма. Психологічний вплив війни на жінок важко переоцінити. Свідчення про загибель близьких, руйнування домівок, насильство і постійний страх за життя залишають глибокі психологічні шрами. Багато жінок потребують психотерапевтичної допомоги, проте доступ до неї обмежений.

Економічна нестабільність. Втрата роботи та засобів до існування через війну призвела до того, що жінки стають фінансово залежними або змушені працювати в небезпечних умовах, щоб забезпечити свої сім'ї. Економічна криза загострює проблему бідності серед жінок, особливо тих, хто залишився без чоловіків через загибель або участь у бойових діях.

Наслідки війни для жінок-жертв.

Наслідки війни для жінок-жертв мають тривалі та глибокі впливи як на фізичному, так і психологічному рівнях. Серед основних наслідків:

Фізичні травми. Жінки, які зазнали насильства або були поранені під час бойових дій, стикаються з тривалими медичними проблемами, зокрема втратою рухової функції, репродуктивними проблемами, інвалідністю.

Психологічні наслідки. Жінки, які пережили травму війни, часто страждають від посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії, тривожних розладів та інших психічних розладів. Психологічна реабілітація є важливою частиною допомоги жінкам, які стали жертвами війни.

Соціальні наслідки. Війна змінила соціальну роль багатьох жінок. Вони змушені виконувати нові обов'язки, часто взявши на себе роль єдиних годувальниць у сім'ї, оскільки чоловіки або загинули, або служать в армії. Це збільшує навантаження на жінок і може викликати додатковий стрес.

Зусилля щодо захисту прав жінок-жертв війни

Міжнародні та українські організації активно працюють над захистом прав жінок, які стали жертвами війни. ООН, Червоний Хрест та інші гуманітарні організації надають допомогу у вигляді медичних, психологічних та юридичних послуг. В Україні діють гарячі лінії для підтримки жінок, які постраждали від насильства, а також програми реабілітації для жінок, які пережили сексуальне або фізичне насильство.

Крім того, український уряд та неурядові організації займаються питаннями притягнення до відповідальності за воєнні злочини, включаючи злочини проти жінок. Важливою є також робота щодо документування випадків насильства для судових розглядів у майбутньому.

Жінки є однією з найуразливіших категорій під час війни, і їхні страждання мають глибокий вплив на суспільство. Війна в Україні продемонструвала, наскільки важливою є підтримка жінок-жертв і захист їхніх прав. Організації та уряд повинні продовжувати свої зусилля з надання допомоги цій категорії населення, щоб забезпечити їхню реабілітацію та повернення до нормального життя. Права жінок-жертв війни повинні стати пріоритетом у процесі відновлення країни після конфлікту.[3]

1.2 Військовий конфлікт в країні і становище жінок.

Військовий конфлікт в Україні, що почався у 2014 році та розгорнувся в повномасштабне вторгнення росії у 2022 році, створив нову реальність для багатьох українських жінок. Жінки, які залишилися вдома, стали вимушеними переселенками або взяли активну участь у військових діях, стикаються з різноманітними випробуваннями. Війна змінила їхню соціальну роль, призвела до змін у гендерних відносинах та поставила перед ними нові виклики. У даному рефераті буде розглянуто становище жінок під час військового конфлікту, включаючи їхній досвід вимушеного переселення, участь у військовій та волонтерській діяльності, а також проблеми, з якими вони стикаються.

Жінки складають значну частину внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які були змушені залишити свої домівки через військові дії. За даними ООН, жінки і діти становлять близько 60% серед ВПО в Україні. Під час вимушеного переселення жінки стикаються з численними труднощами, включаючи відсутність житла, робочих місць, доступу до медичних послуг та освіти для дітей.

Жінки часто відчують втрату контролю над власним життям, що призводить до стресу та депресії. Втрата дому, відсутність фінансової стабільності та невизначеність майбутнього створюють додатковий психологічний тиск. Часто жінки змушені самотійно приймати важливі рішення щодо безпеки сім'ї, забезпечуючи їх базові потреби.

У нових громадах переселенки стикаються з ізоляцією, адже вони втратили свою соціальну мережу підтримки. Відсутність зв'язків із місцевими жителями та складнощі у пошуку нових контактів значно ускладнюють процес адаптації. Багато жінок відчують труднощі через недовіру та упередження з боку місцевого населення.

З початком повномасштабного вторгнення значно збільшилася кількість жінок, які беруть участь у військових діях. Жінки займають не тільки

традиційні ролі медиків чи зв'язкових, але й є солдатами, командирами, снайперами, розвідниками.

Незважаючи на активну участь жінок, існують значні гендерні бар'єри у військових структурах. Жінки стикаються з дискримінацією, упередженням та недовірою з боку чоловіків-колег. Наприклад, у багатьох військових підрозділах жінки змушені доводити свою професійну компетентність у середовищі, яке традиційно вважається "чоловічим".

Жінки йдуть на фронт з різних причин – від патріотизму до прагнення захистити свої сім'ї. Однак вони також стикаються з багатьма викликами, включаючи фізичне та психологічне виснаження, високий рівень небезпеки та необхідність поєднувати військову службу з турботою про дітей та родину.

Жінки під час війни відіграють ключову роль у волонтерській діяльності. Вони організовують збори гуманітарної допомоги, постачання для армії, допомагають з евакуацією людей та забезпечують базові потреби переміщених осіб.

Багато жінок очолюють волонтерські організації, спрямовані на забезпечення армії та цивільного населення усім необхідним. Ця діяльність стала важливим елементом суспільного опору під час війни, і жінки активно беруть участь у координації та логістиці допомоги.

Жінки також забезпечують психологічну підтримку як військовим, так і цивільному населенню. Вони надають допомогу людям, які пережили втрату, підтримують моральний дух бійців, а також беруть участь у заходах для реабілітації постраждалих.

Війна призвела до значного збільшення кількості жінок, які переживають психологічні проблеми. Серед основних проблем – посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривога, а також різні види психологічного травматизму.

Жінки, які зазнали травматичних подій, таких як обстріли, зґвалтування або втрати близьких, часто страждають від ПТСР. Симптоми

включають повторювані спогади, нічні кошмари, підвищену тривожність та відчуття небезпеки.[2]

Жінки, які втратили членів сім'ї через війну, переживають глибоку емоційну травму, що впливає на їхню здатність функціонувати у повсякденному житті. Відчуття втрати та безнадійності може викликати затяжні депресивні стани.

В умовах військового конфлікту загроза сексуального насильства значно зростає. Сексуальне насильство використовується як метод терору і залякування, особливо на окупованих територіях. Жінки стикаються із сексуальним насильством як з боку ворожих військ, так і у середовищі, де не забезпечується достатня безпека.

Багато жінок, які стали жертвами насильства, не звертаються за допомогою через страх осуду, стигматизації або недовіру до правоохоронних органів. Це поглиблює їхню травму і обмежує можливість отримати необхідну підтримку. Військовий конфлікт в Україні кардинально змінив становище жінок. Вони стали активними учасницями військових дій, волонтерами, а також жертвами насильства та переселення. Війна змінила роль жінок у суспільстві, поставивши перед ними нові виклики та завдання. Водночас, жінки проявили себе як стійкі та мужні, готові боротися за своє майбутнє і майбутнє своїх родин. Однак необхідно забезпечити підтримку жінок, які зазнали травм і насильства, а також створити умови для їхньої соціальної та психологічної реабілітації.[1]

1.3 Жінка в інформаційному просторі під час війни.

Інформаційний простір під час війни відіграє вирішальну роль у формуванні суспільної думки, настроїв і стратегії дій. Війна в Україні, яка розпочалася в 2014 році та триває з широкомасштабним вторгненням росії у 2022 році, супроводжується не лише бойовими діями, але й інформаційною війною. У цій війні жінка посідає особливе місце: вона є об'єктом маніпуляцій, носієм певних образів і символом стійкості та боротьби. Розглянемо психологічний аспект ролі жінки в інформаційному просторі під час війни, а також вплив цього образу на суспільство та самих жінок.

У період війни жінка в інформаційному просторі часто зображується як символ стійкості, терплячості та жертви. Це можуть бути як образи матерів, які втратили дітей, так і героїчні постаті жінок-воїнів, медиків чи волонтерок. Одночасно існує ризик використання жіночого образу для маніпуляцій та пропаганди, що має свій психологічний вплив як на самих жінок, так і на суспільство.

Жінка як символ стійкості та жертви. Один з найпоширеніших образів жінки в інформаційному просторі під час війни – це жінка, яка переживає втрату, але залишається сильною. Такі історії підкреслюють стійкість жінок і їхню здатність до боротьби, навіть у найскладніших обставинах. Цей образ створює емоційний резонанс у суспільстві, сприяє формуванню колективної підтримки та емпатії.

Жінка як активний учасник бойових дій. Під час війни в Україні значно збільшилася участь жінок у різних сферах військової діяльності. Це не тільки воїни, а й волонтерки, парамедики, журналістки. У медіа активно поширюються історії про жінок, які взяли на себе чоловічі ролі у боротьбі за незалежність. Відображення жінки як бійця піднімає питання рівності, змінює традиційне бачення гендерних ролей та стає символом сили і волі до перемоги.

Війна в Україні значно вплинула на інформаційний простір і формування образів, які представляють різні соціальні ролі та явища. Одним з таких образів є жінка, яка під час війни виконує безліч ролей: матері,

волонтерки, воїна, жертви та лідерки. Інформаційний простір відіграє важливу роль у формуванні та трансляції цих образів, впливаючи на сприйняття жінки в суспільстві, її значення та місце в умовах військового конфлікту. Цей диплом розглядає, як представлений образ жінки в медіа під час війни в Україні, як це впливає на суспільство та самих жінок, а також які типові стереотипи та наративи формуються.

Один з найпоширеніших образів жінки в інформаційному просторі війни — це жінка-мати, берегиня родинного вогнища. В умовах війни медіа часто зображають жінок, які зберігають побут, піклуються про дітей, дбають про біженців та надають емоційну підтримку своїм родинам.

Образ матері, яка рятує своїх дітей, евакуюється з небезпечних районів або залишається вдома, щоб забезпечити стабільність, символізує стійкість та силу жінок. Такі зображення викликають емпатію та підкреслюють людські втрати та випробування, через які проходять мирні громадяни.

Берегиня родинного вогнища - цей образ транслюється для підтримки морального духу як військових, так і цивільного населення. Жінка, яка залишається вдома і піклується про родину, стає символом підтримки для тих, хто бореться на фронті, а також втіленням надії на повернення до мирного життя.

Інший важливий образ у медіа — це жінка як активний учасник боротьби проти агресії. Жінка-волонтерка, яка організовує гуманітарну допомогу, або жінка, яка служить у військових силах, стає символом активного громадянського спротиву та національної єдності.

Війна активізувала волонтерський рух, і жінки займають у ньому центральне місце. Вони забезпечують армію необхідними речами, допомагають постраждалим і вимушеним переселенцям, організовують логістичну підтримку. Медіа підкреслює їхній внесок, зображаючи їх як відважних та відданих своїй справі, що сприяє формуванню позитивного суспільного уявлення.

Участь жінок у військових діях також отримує значне висвітлення в інформаційному просторі. Це підсилює образ жінки як рівноправної захисниці країни, зображаючи її поруч із чоловіками в бою. Такі образи сприяють руйнуванню гендерних стереотипів і показують, що жінки можуть виконувати будь-які функції, включаючи захист Батьківщини.

У медіа часто використовуються образи жінок як жертв агресії та насильства. Військовий конфлікт приніс із собою багато жахливих трагедій, і жінки стали одними з головних постраждалих від насильства, втрати домівок та розлуки з близькими.

Зображення жінок, які змушені залишити свої домівки, знайти прихисток у безпечніших регіонах, викликають співчуття та підтримують міжнародну солідарність. Такі жінки зображуються у вразливому стані, як ті, що потребують допомоги та захисту. Це підкреслює жорстокість війни, особливо щодо цивільного населення.

Сексуальне насильство, викрадення та інші форми жорстокого поводження також знаходять своє відображення у медіа. Ці образи використовуються для демонстрації жорстокості ворога і створення емоційного зв'язку з аудиторією. Однак така подача може призводити до стигматизації жінок, що пережили насильство, і посилення їхнього травматичного досвіду.

Жінки в умовах війни часто зображуються як ті, хто зберігає та підтримує життя, незважаючи на всі труднощі. Це символізує надію на краще майбутнє, відродження після війни та непохитну силу духу.

У медіа часто демонструються історії про жінок, які залишилися сильними, не втратили віру у відродження своєї країни. Такі історії надихають і стають символами надії на відбудову та краще майбутнє. Образ жінки, яка зберігає сім'ю або піклується про дітей в умовах війни, є уособленням прагнення до нормального життя і відновлення після конфлікту.

Жіночий образ у медіа також може бути інструментом пропаганди та інформаційних маніпуляцій. Іноді він використовується для посилення певних

ідеологічних наративів або для викликання емоційного відгуку у громадськості.

Зображення жінок-жертв або страждаючих матерів може використовуватися для мобілізації співчуття та підтримки певних політичних рішень. Жінки у вразливих ситуаціях стають символом, який апелює до емоцій аудиторії та викликає бажання допомогти, тим самим підсилюючи певні наративи.

У деяких випадках образи жінок у медіа можуть мати сексистський характер, зводячи роль жінки до слабкої і вразливої особи, яка потребує захисту. Це підсилює традиційні гендерні стереотипи, що жінка не здатна активно брати участь у боротьбі, а повинна бути захищена чоловіками. Така подача образів може впливати на сприйняття суспільством ролі жінки та знижувати її значущість.

Відображення жіночих образів у медіа під час війни має великий вплив на самих жінок. Вони відчують тиск щодо того, щоб відповідати ідеалізованим образам — стійким матерям, героїням, жертвам або берегиням.

Образи, що транслиуються медіа, формують суспільні очікування щодо жінок. Це може створювати додатковий психологічний тиск на жінок, змушуючи їх відповідати ролям, які нав'язуються зовнішнім середовищем, та відчувати провину, якщо вони не можуть відповідати цим очікуванням.

Жінки можуть відчувати натхнення від зображень героїчних жінок, що бере участь у волонтерській діяльності або армії. Однак образи жінок-жертв, що часто з'являються у медіа, можуть викликати тривожність та страх, поглиблюючи почуття безпорадності.

Образ жінки в інформаційному просторі війни є різноманітним і багатогранним. Вона виступає як мати, берегиня, воїн, волонтерка, жертва та символ надії. Медіа, використовуючи ці образи, формують суспільне уявлення про роль жінки під час війни, що має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, підкреслюється важливість і сила жінок, а з іншого —

посилюються стереотипи і маніпуляції, що впливають на їхній психоемоційний стан. [4]

Інформаційний простір відіграє ключову роль у формуванні суспільних настроїв, особливо під час кризових ситуацій, таких як війна. Жінки, які сприймають інформацію про війну через медіа, соціальні мережі або інші джерела, перебувають під потужним впливом емоційних повідомлень, образів і наративів, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на їхній психоемоційний стан. Ми розглянемо психологічний вплив інформаційного простору на жінок під час війни в Україні, його наслідки для їхнього психічного здоров'я та шляхи мінімізації негативних ефектів.

Інформаційне перевантаження - постійний потік новин про бойові дії, людські втрати, руйнування, акти насильства є одним з основних факторів, що призводять до підвищення рівня тривоги у жінок. Багато жінок сприймають інформацію про війну дуже близько до серця, особливо якщо це стосується регіону, де проживають їхні родичі чи друзі. Інформаційне перевантаження призводить до хронічної тривожності, коли жінки постійно відчують страх і непевність щодо майбутнього.

Панічні атаки - у жінок, які піддаються надмірному впливу інформації, пов'язаної з війною, можуть виникати панічні атаки. Вони характеризуються прискореним серцебиттям, пітливістю, утрудненням дихання та інтенсивним страхом, що може тривати від кількох хвилин до години. Часто такі атаки є результатом перегляду травматичних новин або зображень у медіа, що викликають сильні емоційні реакції.

Поширення тривожних наративів - соціальні мережі, такі як Facebook, Instagram, Telegram, стали основним джерелом інформації для багатьох жінок під час війни. Вони часто поширюють не тільки новини, але й емоційні історії, фото, відео, що мають на меті викликати співчуття або мобілізувати суспільство. Проте постійне перебування у такому інформаційному полі може призводити до емоційного виснаження та розвитку депресії.

Порівняння з іншими - соціальні мережі створюють ілюзію, що деякі люди краще справляються з викликами війни, що може призводити до негативного самосприйняття у жінок. Наприклад, жінки, які залишилися в безпечніших регіонах, можуть відчувати вину через те, що вони не так активно допомагають, як інші волонтерки. Це призводить до зниження самооцінки та емоційного вигорання.

Суспільні очікування - в інформаційному просторі жінки часто зображуються як героїні, що повинні підтримувати родини, волонтерити, бути сильними і незламними. Такий тиск може негативно впливати на психічне здоров'я жінок, адже не кожна з них має внутрішні ресурси для відповідності таким ідеалізованим образам. Постійне відчуття обов'язку та очікування того, що вона повинна бути "сильною", може призвести до виснаження та депресивних станів.

Психологічне вигорання. Багато жінок беруть на себе занадто багато обов'язків через тиск, що формується медіа, який закликає до активної участі в допомозі армії чи постраждалим. Це призводить до емоційного вигорання, яке супроводжується апатією, втратою енергії, дратівливістю та нездатністю радіти навіть незначним досягненням.[5]

Травматизація через медіа часто використовують образ жінки як жертви для демонстрації жорстокості війни. Зображення жінок, що страждають, розлучені з сім'ями, постраждалі від насильства, викликають сильні емоції не лише у глядачів, але й у самих жінок, які можуть ідентифікуватися з такими образами. Це викликає почуття страху, вразливості та безсилля, що призводить до травматизації навіть тих, хто безпосередньо не перебував у зоні бойових дій.

Вплив на самоідентифікацію постійне транслювання образів жінок-жертв може підсилювати відчуття безпорадності. Жінки можуть відчувати, що вони слабкі, не мають контролю над ситуацією, і це знижує їхню здатність активно долучатися до боротьби з наслідками війни або шукати шляхи для відновлення.

Мотивація та солідарність. Не все вплив інформаційного простору є негативним. Зображення жінок-героїнь, волонтерок, військових, які борються за свою країну, також може надихати та мотивувати інших жінок. Такі історії піднімають моральний дух, додають сили та впевненості у своїх можливостях, а також формують відчуття спільності та солідарності.

Інформаційний простір також надає жінкам можливість дізнатися про доступні ресурси допомоги — психологічні служби, волонтерські організації, притулки тощо. Це сприяє підвищенню обізнаності та надає можливість отримати необхідну підтримку.

Обмеження часу в інформаційному просторі. Для мінімізації негативного впливу медіа та соціальних мереж жінкам рекомендується обмежувати час, який вони витрачають на споживання новин. Це дозволяє зменшити емоційне перевантаження та зберегти психічний баланс.

Пошук та акцентування уваги на позитивних історіях та новинах можуть допомогти зберегти оптимізм і надію навіть у складні часи. Історії про відновлення, успіхи волонтерських організацій, підтримку від громадянського суспільства можуть стати джерелом натхнення і віри в майбутнє.

Жінкам, які відчують тривогу, депресію або емоційне виснаження, важливо отримати професійну психологічну підтримку. Психотерапевти та групи підтримки можуть допомогти жінкам краще справлятися зі стресом та емоційними наслідками впливу інформаційного простору.

Інформаційний простір має значний психологічний вплив на жінок під час війни, який може бути як негативним, так і позитивним. Від постійного потоку тривожних новин, що викликають страх та паніку, до надихаючих історій героїзму — усі ці образи впливають на психоемоційний стан жінок, їхнє самосприйняття та рівень стресу. Важливо навчитися керувати інформаційним впливом, обмежувати його негативний ефект і знаходити джерела підтримки, які сприяють збереженню психологічного здоров'я та внутрішньої рівноваги.

Під час війни медіа та інформаційний простір стають важливими інструментами, за допомогою яких формуються суспільні настрої, мобілізуються ресурси та конструюються національні ідеї. У цьому контексті образ жінки часто використовується для посилення пропагандистських наративів та інформаційних маніпуляцій. Зображення жінки в інформаційному просторі може служити інструментом як для створення позитивних образів, що мотивують суспільство, так і для пропаганди, спрямованої на підриг морального духу ворога. У цьому рефераті розглянуто, як використовуються жіночі образи в пропаганді та які наслідки це має для суспільства і для самих жінок.

У військовій пропаганді жінка часто зображується як символ нації та материнства. Вона є уособленням країни, яку потрібно захищати, і сім'ї, яка є основою суспільства. Образи жінок, які чекають на повернення чоловіків з фронту, або матерів, що піклуються про дітей, використовуються для створення емоційних повідомлень, які пробуджують почуття патріотизму, обов'язку та відповідальності.

У пропагандистських матеріалах жінка часто зображується як берегиня домашнього вогнища, яка забезпечує стабільність та турботу під час війни. Такі образи використовуються для підтримки морального духу військових та цивільного населення, зображуючи жінок як тих, хто чекає на своїх захисників і готовий підтримати сім'ю за будь-яких умов.

Образи матерів з дітьми на руках, які переживають жахи війни, мають великий емоційний вплив і використовуються для демонстрації жорстокості ворога та мобілізації суспільної підтримки. Такий підхід посилює співчуття до жертв війни та підкреслює необхідність боротьби.

Образ жінки як бійчині активно використовується для підкреслення рівності, стійкості та відданості країні. Під час війни в Україні зображення жінок-військових стало символом сміливості і боротьби.

Жінки, які добровільно йдуть на фронт, зображуються як героїні, рівноправні з чоловіками у боротьбі за свободу. Такі образи сприяють

руйнуванню стереотипів про традиційні гендерні ролі та підкреслюють важливість участі всіх громадян у захисті країни. Це також підвищує рівень підтримки жінок у військових структурах та формує позитивне ставлення до їхньої ролі на фронті.

Особисті історії жінок, які виконували ризиковані завдання на фронті або проявили надзвичайну мужність, використовуються в медіа для зміцнення національного духу та мотивації. Це також дає змогу формувати новий позитивний образ жінки в суспільстві, яка здатна не тільки підтримувати сім'ю, але й активно захищати країну.

Жіночий образ як жертва агресії також часто використовується у пропаганді, зокрема для демонстрації жорстокості ворога та мобілізації міжнародної підтримки. Сцени, на яких жінки страждають від бомбардувань, голоду, насильства, є потужним засобом викликати співчуття у глядачів та міжнародного співтовариства.

Використання зображень жінок-жертв спрямоване на демонстрацію жорстоких дій агресора та легітимізацію боротьби проти нього. Зокрема, зображення матерів, які втратили дітей, або жінок, які стали жертвами сексуального насильства, використовуються для показу безмежної жорстокості ворога і мобілізації емоційного резонансу в суспільстві та серед міжнародної спільноти.

Вороже використання жіночих образів часто орієнтоване на викликання страху та деморалізацію населення. Сценарії, що описують небезпеку для жінок і дітей в умовах війни, можуть підсилювати почуття безвиході та створювати атмосферу страху.

У деяких випадках пропаганда використовує сексистські образи жінок для підтримки певних наративів. Такі зображення можуть принижувати жінок, зводячи їхні ролі до суто фізичних характеристик або зображаючи їх як слабкі, які потребують захисту чоловіків.

Зображення жінок у сексуальному контексті використовуються для підвищення уваги до пропагандистських матеріалів, що часто знижує реальну

значущість їхньої ролі. Це призводить до формування спотворених уявлень про жінок у військових умовах, зводячи їх до об'єктів бажання, а не рівноправних учасників боротьби.

Використання образів жінок виключно як слабких і вразливих з метою підкреслення ролі чоловіка як захисника також є формою маніпуляції, що зберігає гендерні стереотипи. Це зменшує значення внеску жінок у боротьбу і формує суспільне уявлення про їхню вторинну роль у конфлікті.

Використання жіночих образів у пропаганді та маніпуляціях має серйозні наслідки як для самих жінок, так і для всього суспільства. Позитивне зображення жінок-героїнь може сприяти руйнуванню гендерних стереотипів, але негативні образи, що включають жертвування, страх або сексуалізацію, можуть мати зворотний ефект.

Жінки, які стикаються з такими образами в медіа, можуть відчувати тиск відповідати ідеалізованим уявленням про себе – як стійких берегинь, безстрашних героїнь або жертв. Це створює психологічний тиск і може викликати почуття неповноцінності або невідповідності.

Зображення жінок як героїнь або жертв також може бути засобом мобілізації суспільства на боротьбу проти агресора. Такі образи пробуджують співчуття та готовність допомагати, сприяють об'єднанню людей навколо спільної мети, але також можуть викликати почуття тривоги та страху.

Жіночий образ у пропаганді та інформаційних маніпуляціях використовується для досягнення різноманітних цілей: мобілізації населення, демонстрації героїзму, виклику співчуття чи страху. Зображення жінки як героїні, матері, жертви чи сексуалізованого об'єкта відображає як позитивні, так і негативні тенденції в сучасному інформаційному просторі. Важливо розуміти, що такі образи впливають на самосприйняття жінок, формують суспільні настрої та мають глибокий вплив на психологію та соціальні процеси.

Під час війни роль жінок у суспільстві набуває особливої значущості, адже вони не тільки підтримують родини та виконують традиційні ролі, але й

активно стають голосом правди у світі. Жінки-журналістки та активістки відіграють важливу роль у висвітленні реальних подій війни, протидії дезінформації та забезпеченні міжнародної підтримки. Їхня робота стає вирішальною в умовах інформаційної війни, коли доступ до правдивої інформації є надзвичайно важливим для суспільства, що перебуває у стані конфлікту. Розглянемо роль жінок-журналісток і активісток під час війни, їхній вплив на суспільство та виклики, з якими вони стикаються.

Журналістки виконують важливу функцію, висвітлюючи події на передовій, розповідаючи про ситуацію в зонах бойових дій і проблеми, з якими стикаються мирні жителі. Їхня робота вимагає відваги і професіоналізму, оскільки вони часто опиняються у небезпечних умовах.

Жінки-журналістки, працюючи на лінії фронту або в прифронтових регіонах, надають суспільству важливу інформацію про реальні події, неупереджено висвітлюючи те, що відбувається. Вони збирають свідчення очевидців, розповідають історії людей, які страждають від війни, і документують злочини проти цивільного населення. Завдяки їхній роботі, громадськість має доступ до інформації, що допомагає формувати об'єктивне уявлення про війну.

Жінки-журналістки часто висвітлюють питання порушення прав людини, зокрема сексуального насильства щодо жінок, знущань над цивільними та воєнних злочинів. Такі репортажі є важливими для привернення уваги міжнародної спільноти до необхідності правової та гуманітарної допомоги, що робить їх важливими учасницями боротьби за справедливість.

Жінки-активістки беруть на себе відповідальність за організацію волонтерських ініціатив, надання гуманітарної допомоги та поширення правдивої інформації про війну через соціальні мережі та інші канали. Їхня діяльність часто спрямована на підтримку вразливих груп населення, допомогу біженцям, а також на мобілізацію ресурсів для армії та цивільних.

Жінки-активістки створюють та координують волонтерські організації, які забезпечують гуманітарну підтримку для населення, яке постраждало від війни. Вони організовують збір та доставку продуктів, ліків, одягу, а також підтримують тих, хто залишився без даху над головою. Їхня роль є вирішальною для виживання багатьох людей у кризових умовах.

Жінки-активістки також активно використовують соціальні мережі, щоб протидіяти дезінформації та поширювати правду про те, що відбувається в Україні. Вони розповідають особисті історії, викривають фейки та надають реальні свідчення подій. Це допомагає боротися з маніпуляціями, які спрямовані на підрив морального духу суспільства.

Робота жінок-журналісток і активісток під час війни пов'язана з численними викликами та небезпеками. Вони часто ризикують власним життям і стикаються з емоційним вигоранням, оскільки мають справу з травматичними подіями і бачать людські страждання.

Жінки-журналістки, які працюють у зоні бойових дій, піддаються ризику поранення або загибелі через обстріли та бомбардування. Робота в умовах війни вимагає від них надзвичайної сміливості і готовності до екстремальних ситуацій. Журналісти — одна з найбільш вразливих груп під час війни, оскільки вони не тільки ризикують потрапити під обстріли, але й можуть бути затримані або навіть стати мішенню для ворога.

Робота з постраждалими, свідками насильства, висвітлення смертей та руйнувань призводить до сильного емоційного стресу. Жінки-журналістки та активістки часто стикаються з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), тривогою та депресією. Емоційне вигорання є типовим для тих, хто працює в кризових умовах, що вимагає організації психологічної підтримки для них.

Жінки-журналістки та активістки не тільки висвітлюють події, а й формують потужний інформаційний спротив агресору. Їхні голоси стають особливо важливими у боротьбі з пропагандою і дезінформацією, яка спрямована на маніпуляцію громадською думкою і спроби посіяти паніку серед населення.

Завдяки журналісткам і активісткам, інформація про події в Україні стає відомою у всьому світі. Вони залучають увагу міжнародної спільноти до проблем, з якими стикається українське населення, і допомагають мобілізувати ресурси для гуманітарної допомоги та підтримки.

Активістки об'єднують людей через соціальні мережі, організовуючи акції солідарності, збори коштів та гуманітарні заходи. Це створює відчуття єдності та взаємопідтримки як усередині країни, так і за її межами, демонструючи, що боротьба триває не тільки на фронті, але й в інформаційному просторі.

Роль жінок-журналісток і активісток має надзвичайно важливий вплив на суспільство. Вони виступають прикладом сили, мужності і відповідальності, що надихає інших та сприяє згуртованості нації в складні часи.

Історії жінок, які відважно виконують свої професійні обов'язки або надають допомогу іншим, стають символами надії та опору. Вони показують, що навіть в умовах війни кожен може зробити свій внесок у боротьбу і підтримку тих, хто найбільше цього потребує.

Активна роль жінок у висвітленні подій і наданні допомоги під час війни сприяє руйнуванню стереотипів щодо гендерних ролей. Жінки демонструють, що вони здатні на рівних з чоловіками брати участь у важливих суспільних процесах, що формує нове уявлення про їхні можливості та значення в умовах кризи.

Жінки-журналістки та активістки відіграють вирішальну роль під час війни як голоси правди, які борються з дезінформацією та підтримують суспільство. Їхня робота є небезпечною і складною, але вона забезпечує доступ до правдивої інформації, підтримує постраждалих та допомагає формувати міжнародну підтримку для України. Вони виступають символами мужності, сили і справедливості, показуючи, що кожен може зробити свій внесок у боротьбу за свободу і правду.

Жінки під час війни в Україні займають важливу позицію в інформаційній боротьбі як журналістки та громадські активістки. Вони беруть на себе відповідальність за донесення правди і боротьбу з дезінформацією.

Журналістки на фронті. Жінки-журналістки часто опиняються в зонах бойових дій, щоб висвітлювати реальність війни. Їхні репортажі, інтерв'ю та статті допомагають світу дізнаватися правду про події в Україні, сприяючи формуванню міжнародної підтримки. Це робить їх голосами правди у світі, де інформаційна війна є не менш важливою за бойові дії.

Активістки у соціальних мережах. Багато жінок в Україні також використовують соціальні мережі для організації допомоги постраждалим, збору коштів або поширення правдивої інформації. Їхня робота є важливою частиною інформаційного опору, оскільки вони допомагають протидіяти пропаганді та дезінформації.

Жінка в інформаційному просторі під час війни в Україні є не лише об'єктом уваги, але й активним суб'єктом, який формує громадську думку і бере участь в інформаційній боротьбі. Її образ як символ стійкості та героїзму впливає на суспільну свідомість, але водночас може створювати додатковий психологічний тиск на самих жінок. Важливо визнавати різноманітність ролей, які жінки виконують під час війни, і підтримувати їхню психологічну стійкість, адже вони є ключовими учасницями як на фронті, так і в інформаційному просторі.

Під час війни в Україні жінки стикаються з численними випробуваннями та переживають різні форми страждань. Їхні проблеми охоплюють не тільки фізичні загрози, а й глибокі психологічні наслідки, які стають особливо актуальними у воєнних умовах. Розглянемо основні психологічні проблеми, з якими стикаються жінки під час війни, а також типові випадки, що ілюструють їхній досвід. Ці питання є важливими для розуміння впливу війни на жіноче населення та для визначення необхідних заходів підтримки.[7]

Висновок до розділу I.

Аналіз актуальних досліджень і літературних джерел показав, що жінки, які стали внутрішньо переміщеними особами (ВПО) через військовий конфлікт в Україні, перебувають у складному становищі. Війна спричинила значні соціальні, економічні та психологічні зміни в їхньому житті.

Досвід війни і вимушеної міграції супроводжується значними психічними навантаженнями, включаючи симптоми посттравматичного стресового розладу (ПТСР), депресії, тривожних розладів та інших порушень психічного здоров'я. Жінки, які залишили зону бойових дій, нерідко стикаються з труднощами адаптації на нових місцях, що додатково погіршує їхнє емоційне благополуччя.

Багато жінок, які втратили свої домівки, втрачають і джерело доходу, що підсилює стрес і вразливість до бідності. В умовах невизначеності та нестабільного економічного становища їм часто важко забезпечити себе і своїх дітей базовими засобами існування, а також знайти стабільну роботу.

ВПО стикаються з проблемами соціальної інтеграції в нових громадах через відчуття неповноцінності, соціального відторгнення або стигматизації. Дослідження показують, що деякі громади відчувають упередження стосовно переселенців, що може перешкоджати їхній соціальній адаптації та впливати на їхні почуття приналежності та підтримки.

Багато жінок, зокрема ті, які втратили чоловіків на війні або змушені жити окремо від своїх сімей, беруть на себе відповідальність за добробут і безпеку дітей та родичів. Це змушує їх до швидкої адаптації до нових ролей, включаючи обов'язки годувальниці, захисниці та голови сім'ї, що є додатковим стресовим фактором.

Попри всі труднощі, жінки демонструють значну стійкість і здатність адаптуватися до нових умов. Вони часто стають активними учасницями суспільного життя, залучаються до волонтерських організацій, знаходять нові джерела доходу або навіть започатковують власні ініціативи. Результати досліджень підтверджують, що підтримка жінок-ВПО через створення

реабілітаційних і підтримувальних програм значно покращує їхню соціальну адаптацію та рівень психоемоційного благополуччя.

Таким чином, можна зробити висновок, що жінки, які стали внутрішньо переміщеними особами через війну, є особливо вразливою групою, яка потребує комплексної підтримки. Водночас їхні зусилля у подоланні труднощів вказують на значний потенціал до розвитку стійкості, що є важливим аспектом для подальшої реабілітації й інтеграції цих жінок у нових громадах.

РОЗДІЛ II. ОСНОВНІ МОДЕЛІ СПИЙМАННЯ ЖІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ ПІД ЧАС ВІЙНИ.

2.1 Жінка-волонтер під час війни в Україні

Жінка-волонтер під час війни в Україні" є вкрай важливою, оскільки роль жінок у волонтерській діяльності значно зросла з початком війни на сході України у 2014 році, а також після повномасштабного вторгнення росії в 2022 році. Ця тема охоплює не лише активну участь жінок у допомозі армії та цивільному населенню, але й трансформацію їхнього образу в суспільстві.

Історія та контекст жіночого волонтерства в Україні

Початок війни та активізація волонтерського руху:

Волонтерський рух в Україні після 2014 року набув масового характеру. Жінки стали одними з головних рушіїв цієї активності, організовуючи допомогу на всіх рівнях – від збору коштів та необхідних речей до безпосереднього забезпечення військових на передовій.

Сюди також можна додати аналіз, як жіночі волонтерські організації швидко адаптувалися до викликів війни, впроваджуючи нові підходи до допомоги, як-от створення платформ для збору пожертв через соціальні мережі.

Жінка-волонтер: суспільна роль і особливості діяльності.

Різноманітність волонтерських ініціатив:

Жінки волонтери займаються різними сферами: допомогою армії (збір амуніції, медикаментів, продуктів), евакуацією населення з гарячих точок, роботою з внутрішньо переміщеними особами, а також психологічною та соціальною підтримкою як військових, так і цивільних.

Жінки, які волонтерять, стають своєрідними "з'єднувальними ланками" між передовою та тилом, вирішуючи практичні завдання, пов'язані з забезпеченням військових і підтримкою постраждалих.

Організація допомоги у тилу:

Важлива роль жінок полягає у координації гуманітарної допомоги у тилу. Вони збирають і сортують одяг, ліки, організовують кухні для приготування їжі, забезпечують переселенців тимчасовим житлом.

Окремий аспект — створення інформаційних платформ для пошуку зниклих осіб або координації транспорту для евакуації.[15]

Психологічний та емоційний аспект волонтерства.

Робота волонтерів у зоні бойових дій часто супроводжується великими емоційними та психологічними навантаженнями. Жінки, які беруть на себе організацію гуманітарної допомоги або працюють з постраждалими, часто стикаються з втратою, посттравматичними стресовими розладами (ПТСР) і високим рівнем стресу.

Особливе значення має підтримка, яку жінки-волонтери надають військовим та пораненим. Їхня емпатія та здатність допомагати в емоційно складних ситуаціях є критично важливими.

Волонтерство як форма боротьби:

- Для багатьох жінок участь у волонтерському русі стає своєрідною формою боротьби з агресією. Вони не тільки допомагають матеріально, але й стають моральною підтримкою для тих, хто на передовій. Волонтерство стає частиною особистої ідентичності, пов'язаної з патріотизмом і почуттям відповідальності за долю країни.[16]

Соціальне визнання та підтримка.

З початком війни образ жінки-волонтера став символом національної солідарності та допомоги. Жінки, які займаються волонтерством, отримують високу оцінку від суспільства, їхній внесок відзначається як на індивідуальному, так і на колективному рівні.

Водночас іноді жінки стикаються з певними стереотипами або недооцінкою їхньої діяльності, особливо у військових колах, де домінує чоловіча присутність.

Медіа та образ жінки-волонтера.

Як медіа відображають образ жінки-волонтера? Часто її показують як героїню, яка жертвує своїм особистим життям заради допомоги іншим. Проте є також випадки, коли медіа зосереджуються на трагічних історіях або висвітлюють виклики, з якими стикаються волонтери, зокрема жінки.

Значення жіночого волонтерства для суспільства під час війни.

Волонтерська діяльність змінила роль жінки в українському суспільстві. Жінки стали не лише підтримкою для своїх родин, а й активними учасницями воєнного процесу, які мають значний вплив на хід подій та підтримку армії.

Це сприяло руйнуванню традиційних гендерних стереотипів, де жінка виконувала лише роль хранительки дому. Жінки показали, що вони здатні нести на собі велику відповідальність і діяти в екстремальних умовах.

Жінки, які займалися волонтерством під час війни, часто продовжують свою діяльність і після закінчення активних бойових дій. Вони стають лідерами у процесі відбудови країни, інтеграції ветеранів і вирішення соціальних проблем.[17]

Їхній досвід волонтерства під час війни часто переростає у громадську чи політичну діяльність, що сприяє демократизації суспільства.

2.2 Жінка – медикія, сприймання в суспільстві, героїзм і самопожертва

Жінки-медики відіграють важливу роль у війнах, забезпечуючи медичну допомогу на передовій і в тилу. Під час війни в Україні, що розпочалася у 2014 році і триває після широкомасштабного вторгнення росії у 2022 році, тисячі жінок-медиків стали символом мужності, професіоналізму та самовідданості. Вони працюють у військових шпиталях, надають першу допомогу на полі бою і займаються евакуацією поранених під обстрілами. Розглянемо роль жінок-медиків під час війни в Україні, їхній внесок у військову медицину та виклики, з якими вони стикаються.

Війна на сході України, яка розпочалася в 2014 році після анексії Криму та конфлікту в Донбасі, стала точкою відліку для масової участі жінок у медичному забезпеченні армії. Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року кількість жінок, залучених до медичної служби, значно зросла. Жінки працюють як військові лікарі, медсестри, парамедики, волонтери та санітарки, рятуючи життя військових та мирних жителів.

Одним із ключових етапів стала організація медичних волонтерських ініціатив, таких як "Тилові медики" та "Госпітальєри", у яких жінки відіграють провідну роль. Багато з них працюють на передовій, ризикуючи своїм життям, щоб надати першу допомогу пораненим під час бойових дій.

Внесок жінок-медиків під час війни в Україні

Жінки-медики під час війни виконують широкий спектр завдань. Вони займаються наданням першої допомоги на полі бою, евакуацією поранених з зони бойових дій, проведенням хірургічних операцій у військових шпиталях та доглядом за важко пораненими.

Наприклад, жінки з добровольчого медичного батальйону "Госпітальєри", які стали одними з символів медичної допомоги під час війни, працюють на лінії фронту, рятуючи життя українських військових. [6]

Крім того, жінки активно залучаються до психологічної реабілітації поранених і військових, які пережили бойові дії. Вони допомагають солдатам повернутися до нормального життя після травм і психоемоційних потрясінь.

Виклики, з якими стикаються жінки-медики.

Жінки-медики під час війни в Україні стикаються з багатьма викликами, починаючи від фізичного і психологічного виснаження до небезпеки на полі бою. Небезпека обстрілів, мін і атак робить їхню роботу надзвичайно ризикованою. Часто їм доводиться працювати в екстремальних умовах, коли час і ресурси обмежені.

Крім того, існує проблема недостатнього забезпечення медичним обладнанням, медикаментами і транспортом для евакуації поранених. Оскільки велика кількість медиків працює на волонтерських засадах, їхня діяльність часто залежить від гуманітарної допомоги та пожертв від громадянського суспільства.[19]

Окремо слід зазначити психологічне навантаження. Жінки-медики не лише фізично допомагають пораненим, але й надають емоційну підтримку, що інколи буває важчим завданням, ніж фізична праця.

Значення жінок-медиків для суспільства та армії.

Внесок жінок-медиків під час війни в Україні важко переоцінити. Вони стали основною ланкою у ланцюзі надання медичної допомоги, що рятує тисячі життів. Їхній героїзм надихає не лише військових, але й все українське суспільство.

Жінки-медики також сприяють розвитку військової медицини в Україні. Вони впроваджують нові методи лікування та реабілітації, які дозволяють швидше повертати поранених до активного життя. Їхня робота має далекосяжний вплив на сучасну медицину в країні.

Крім того, жінки-медики підтримують моральний дух армії та мирного населення, показуючи, що навіть у найважчих умовах є люди, готові допомагати й рятувати життя.

Жінки-медики під час війни в Україні демонструють надзвичайну мужність, самовідданість та професіоналізм. Вони стали невід'ємною частиною військової медицини, рятуючи життя і допомагаючи підтримувати моральний дух українських військових та суспільства в цілому. Їхній внесок є незамінним і гідним найвищої пошани.[20]

2.3 Руйнація гендерних стереотипів в умовах війни.

Згідно з даними Міністерства Оборони України, станом на січень цього року загальна чисельність жінок у Збройних силах України складає 66,9 тисячі осіб, із них 47,2 тисячі – військовослужбовиці. При цьому, 6,5 тисяч перебувають на керівних посадах, а близько 4 тисяч знаходяться на лінії зіткнення. [21]

Дедалі більше жінок приєднується до боротьби України проти російського вторгнення і хоча тепер вони можуть виконувати ту саму роботу, що й чоловіки, виклики, з якими вони стикаються, зовсім інші. З моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року, понад 11 000 жінок добровільно вступили до лав Збройних сил України. Деякі з них брали на себе найнебезпечніші завдання, стаючи кулеметниками, снайперами та навідниками танків. Станом на початок 2023 року, щонайменше 600 жінок висловили бажання приєднатися до восьми нових десантно-штурмових бригад – «Гвардії наступу», завданням яких є витіснення російських військ з окупованих районів України. [22]

Гендерні стереотипи довгий час визначали ролі чоловіків та жінок у суспільстві, обмежуючи можливості та вибір кожного з них. Проте участь жінок у військових діях під час війни в Україні стала вагомим фактором у руйнуванні цих стереотипів. Ми розглянемо, як участь жінок у військових діях змінює уявлення про їхню роль у суспільстві, та як це впливає на загальну гендерну рівність.

Участь жінок у військових діях.

Після початку війни в Україні у 2014 році, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, багато жінок добровільно пішли служити у Збройні сили України, Національну гвардію та добровольчі батальйони. Жінки стали невід'ємною частиною військових підрозділів, виконуючи бойові завдання, займаючи командні посади та здійснюючи розвідувальну діяльність. Їхня участь у військових діях показала, що жінки

можуть бути так само ефективними та здатними до захисту країни, як і чоловіки.

Участь жінок у військових діях руйнує традиційні гендерні стереотипи про роль жінок у суспільстві. Довгий час вважалося, що жінки мають виконувати виключно мирні ролі, бути берегинями домашнього вогнища та виховувати дітей, тоді як чоловіки – захисниками і воїнами. Проте, реалії війни показали, що жінки здатні демонструвати силу, мужність та відвагу, що раніше асоціювалися виключно з чоловіками. [23]

Жінки-воїни стали символами нової ери гендерної рівності у військовій сфері. Їхні історії героїзму та професіоналізму не тільки надихають інших жінок, але й змінюють уявлення суспільства про можливості жінок. Вони показують, що сила, відвага та здатність до самопожертви не мають гендерних обмежень.

Підвищена участь жінок у військових діях сприяє загальному підвищенню гендерної рівності у суспільстві. Жінки-воїни отримують повагу та визнання за свій внесок у захист країни, що сприяє змінам у суспільних уявленнях про роль жінок. Це також спонукає до впровадження політик та програм, спрямованих на забезпечення рівних умов та можливостей для жінок у різних сферах життя. [23] стр 6

Участь жінок у військових діях в Україні є потужним чинником руйнування традиційних гендерних стереотипів. Жінки-воїни демонструють, що сила, мужність та відвага не мають гендерних обмежень, і їхній внесок у захист країни заслуговує на повагу та визнання. Ці зміни сприяють підвищенню гендерної рівності у суспільстві та показують, що жінки можуть успішно виконувати будь-які ролі, у тому числі і у військовій сфері.

2.4. Роль медіа в формуванні образу жінки під час бойових дій.

Медіа відіграють вирішальну роль у формуванні суспільної думки та підвищенні обізнаності про участь жінок у військових діях. Через висвітлення історій жінок-воїнів, їхніх досягнень та труднощів, медіа сприяють зміцненню громадської підтримки та усвідомленню важливості гендерної рівності у військовій сфері.

Медіа активно розповідають про жінок-воїнів, які беруть участь у бойових діях, виконують командні завдання та займають важливі військові посади. Це допомагає суспільству зрозуміти масштаби їхньої участі та значення їхнього внеску в оборону країни. Статті, репортажі та інтерв'ю з жінками-воїнами висвітлюють їхню мужність, відвагу та професіоналізм. Позитивні приклади та історії успіху надихають інших та сприяють підвищенню самоповаги жінок, які служать у збройних силах.

Медіа сприяють руйнуванню традиційних гендерних стереотипів, показуючи жінок у ролях, які раніше вважалися виключно чоловічими. Це допомагає формувати нові уявлення про роль жінок у суспільстві та сприяє гендерній рівності. Позитивне висвітлення жінок-воїнів у медіа сприяє зростанню громадської підтримки. Люди починають більше цінувати та поважати жінок, які служать у збройних силах, що сприяє їхній моральній підтримці та зміцненню зв'язків між військовими та цивільними.

Приклади підтримки з боку медіа:

- Випуски документальних фільмів та репортажів про життя жінок-воїнів, їхні труднощі та перемоги на полі бою. Такі матеріали допомагають глибше зрозуміти їхній досвід та внесок.

- Журналісти та активісти використовують соціальні мережі та онлайн-платформи для поширення інформації про жінок-воїнів. Це дозволяє швидко та ефективно доносити інформацію до широкої аудиторії.

- Інтерв'ю з жінками-воїнами, їхніми командирами та родичами дозволяють дізнатися про їхні особисті історії та досвід. Це створює більш людський та емоційний зв'язок з аудиторією.

Роль медіа у висвітленні участі жінок у військових діях є надзвичайно важливою. Позитивне висвітлення у медіа сприяє підвищенню громадської підтримки, руйнуванню гендерних стереотипів та усвідомленню важливості гендерної рівності у військовій сфері. Жінки-воїни отримують заслужене визнання та повагу, що сприяє їхньому моральному духу та підсилює національну єдність.[24]

Висновок до розділу II.

У результаті проведеного дослідження було виявлено, що сприйняття жіночих образів під час війни в Україні набуває нових вимірів і значно змінюється під впливом військового конфлікту. Жінки стали символом стійкості, відваги, надії та відродження в умовах, коли суспільство переживає надзвичайні випробування.

Під час війни жіночі образи представлені через різні ролі: матері, воїна, волонтерки, активістки та жертви. Ці образи стали важливими елементами інформаційного простору та культурної ідентичності українського суспільства. Жінки не лише виконують традиційні соціальні ролі, але й активно беруть участь у військових діях, організовують волонтерську допомогу, відстоюють права людини та привертають увагу до воєнних злочинів.

Під час війни жінки часто сприймаються як символи відновлення і майбутнього. Їхня стійкість, турбота про родину та здатність підтримувати життя під час кризи надають суспільству надію на післявоєнне відновлення. Жінки, що зберігають побут, виховують дітей або беруть активну участь у волонтерстві, втілюють у собі образ майбутнього, яке стає можливим завдяки їхнім зусиллям.

Війна значною мірою змінила уявлення про гендерні ролі. Жінки не тільки стають волонтерами чи медиками, але й активно беруть участь у бойових діях. Це змінює традиційні уявлення про "жіночі" та "чоловічі" ролі, руйнуючи стереотипи про слабкість і залежність жінок. Образ жінки-героїні стає важливим елементом національної ідеї і сприяє соціальним змінам.

В умовах інформаційної війни жіночі образи використовуються як у патріотичній пропаганді, так і у ворожих маніпуляціях. З одного боку, медіа зображують жінок як символ стійкості та героїзму, підсилюючи патріотичний дух. З іншого боку, жінки також можуть бути використані як образи жертв для демонстрації жорстокості ворога або маніпуляції страхом та емоціями аудиторії.

Постійне перебування в умовах інформаційного стресу та війни має суттєвий психологічний вплив на жінок. Образи жінок у медіа часто формують суспільні очікування щодо їхньої ролі під час війни, що може створювати додатковий тиск та викликати емоційне вигорання. Проте позитивні приклади жіночого героїзму та стійкості також стають джерелом натхнення для багатьох.

Важливо підтримувати участь жінок у волонтерських, військових та громадських ініціативах, створюючи умови для їхньої активної діяльності в суспільстві.

Необхідно забезпечити жінкам доступ до психологічної допомоги, особливо тим, хто постраждав від наслідків війни, зокрема сексуального насильства або втрати близьких.

Війна продемонструвала, що жінки здатні на рівних брати участь у різних сферах суспільного життя, включаючи військову. Цей потенціал необхідно враховувати під час повоєнної відбудови та розвитку суспільства.

Висновки дослідження підкреслюють важливість жіночого внеску під час війни і необхідність підтримки жінок у різних сферах життя. Жінки є не лише об'єктами страждань або підтримки, але й активними суб'єктами змін, що впливають на суспільство і майбутнє України.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЖІНОК

3.1 Методології дослідження та організація дослідження

Для доказу нашої гіпотези та виходячи з поставленої мети нами було проведено емпіричне дослідження особливості гендерної ідентичності жінок. Емпірична частина нашого дослідження полягала в перевірці гіпотези про те, що в сучасних умовах, соціальних трансформаційних змін у жінок спостерігаються зміни в сфері гендерної ідентичності, а саме відбувається зміщення акцентів в бік андрогінної ідентичності.

На основі теоретичного аналізу нами було встановлено основні особливості гендерної ідентичності жінок-внутрішньо переміщених осіб та підібрано методики, які дозволять їх дослідити та порівняти результати з контрольною групою.

Аналізуючи теоретичну частину нашого дослідження, ми дійшли висновку, що найбільш об'єктивними та доречними методами дослідження будуть особистісні опитувальники, які дають можливість ґрунтовного вивчення досліджуваної якості, складені у формі запитань-тверджень, і характеризують особистісне ставлення респондента.

Для дослідження нами було використано ряд методик, зокрема: тест-опитувальник С. Бем для виявлення типів гендерної ідентичності. Методик містить 60 характеристик-тверджень, серед них 40 тверджень за шкалою маскулінності/фемінності, та 20 нейтральних тверджень. Методика була запропонована автором у 1974 р. для діагностики психологічної статі і визначає ступінь андрогінності, маскулінності, фемінності. Теоретичною основою методики є припущення, що кожна людина є володарем безлічі психологічних характеристик. Деякі риси є «безстатевими», універсальними, а деякі риси традиційно пов'язані з типово чоловічою або типово жіночою психологією. Деякі типові чоловічі чи жіночі риси мають свої еволюційно-генетичні та фізіологічні передумови. Наприклад, рівень агресивності та домінантності (розглянуті як типово чоловічі риси), як виявилося, корелює з

рівнем концентрації у індивідів чоловічих статевих гормонів – андрогенів. Інші риси формуються у процесі соціалізації, виховання та розвитку особистості. Не випадково ж існують соціальні стереотипи маскулінності та фемінінності. Важливість концепції андрогінії полягає в тому, що вона дає можливість усвідомлення однакової привабливості якостей, що традиційно вважаються жіночими та чоловічими. Це особливо важливо у світлі того, що чоловічі якості видаються як більш нормативні та бажані. На кожне із запропонованих тверджень учасниці дослідження повинні були відповісти або «так», або «ні». Після проведення опитування відповіді звіряються з ключем, що дозволяє визначити психологічну стать. Тим самим досліджувальні самостійно оцінили наявність або відсутність у себе перелічених якостей.

Другою методикою для дослідження нами було обрано опитувальник «Я жінка/чоловік» Л. Ожигової. Обраний нами опитувальник є варіантом проєктивної методики, тому що в ньому не міститься готових варіантів відповідей. Цей опитувальник використовується для діагностики свідомих і несвідомих гендерних установок людини, а також може визначити рівень відповідності або невідповідності людини існуючим гендерним стереотипам. Досліджуванам необхідно було на власний розсуд та в довільній формі продовжити речення. Респондентам повідомлялось, що немає стандартів, правильних чи неправильних відповідей, а є виключно власна думка. Для кожного твердження виводиться бал, що показує, наскільки це твердження характеризує поведінку досліджуваного як поведінку відповідного гендерного стереотипа, за це присвоюється 2 бали; якщо ж твердження не відповідає характеристиці досліджуваного, присвоюється 0 балів; у випадку нейтрального відношення - присвоюється 1 бал. Таким чином індивідуальна оцінка ступеня стереотипності/нестереотипності носить суб'єктивний характер, тому що самі опитуванні самостійно визначають власні уявні характеристики гендерного стереотипу. Отримані по всіх твердженнях результати сумуються. Отримані сумарні бали дозволяють проаналізувати уявлення досліджуваних про свою роль як жінки або чоловіка. Дана методика

відноситься до методу незакінчених речень, в основі якого лежить принцип проєкції.

З метою спростування або підтвердження гіпотези ми запланували здійснити порівняння на основі підрахунку середніх значень щодо шкал кожної із методик дослідження в контексті порівняння двох груп: експериментальної та контрольної.

У дослідженні взяли участь жінки – цивільні особи, загальна кількість – 102 особи, розподілені таким чином: 60 жінок – експериментальна група та 42 жінки – контрольна група. В експериментальну групу ввійшли жінки зі статусом «внутрішньо переміщена особа», члени громадської організації PRO WOMEN UA. Серед жінок експериментальної групи ті, хто має малолітніх дітей – 32 особи, мають власне житло – 4 особи, проживають в орендованому житлі – 37 і 19 мешкають в місцях тимчасового проживання.

Вікова категорія опитуваних – 23-53 роки, які розподілені були так, як представлено в діаграмі 1.

Діаграма 1. Вікова категорія опитуваних

Контрольну групу склали жінки – члени громадській організації «Шлях до надії». Загалом – 42 особи, вікова категорія 27-45 років. Розподіл представлено на діаграмі 2.

Діаграма 2. Вікова категорія опитуваних

Опитування відбувалося за допомогою Google-форм, які були розроблені на основі питань обраних методік, розповсюджені між респондентами за допомогою месенджерів. Тип опитування – індивідуальне, анонімне та добровільне, жінки вказували лише свій статус, вік, гендерну приналежність. Проводилося опитування в період з травня по липень 2024 р.

3.2 Аналіз отриманих результатів дослідження

Першим етапом дослідження стала діагностика на виявлення гендерних ролей респондентів, яка здійснювалась за допомогою тесту «Визначення гендерної ролі» С. Бем (див. Додаток 1). Учасникам пропонувалося оцінити наявність або відсутність у себе вказаних в опитувальнику якостей. Наприклад, серед якостей були наступні:

- «життєрадісна (-ий);
- незалежна (-ий)
- ніжна (-ий) та інші».

Методика С. Бем передбачає оцінку респондентів за двома основними критеріями – маскулінності і фемінності. Текст опитування складають 60 пунктів, які позначають особистісні риси та якості, респонденту ж необхідно оцінити себе за кожним із них методом шкалювання: присвоюючи пункту числове значення від 1 до 7, що відображує ступінь вираженості у нього даної риси. Підрахунок балів, накопичених опитуваним, проводиться згідно зі стандартизованими шкалами «маскулінності» та «фемінінності» і визначенні на їх основі типу статевої ролі: маскулінної, фемінінної, андрогінної чи недиференційованої.

На підставі домінування однієї з цих характеристик робиться висновок про належність респондента до маскулінної, фемінінної або андрогінної психологічної статі. Діапазон вимірювальних балів за кожним критерієм від 20 – мінімум до 140 – максимум.

Опитувальник С. Бем, спрямований на виявлення гендерної ідентичності, є найбільш поширеним та широко використовуваним інструментом для дослідження гендерної ідентичності особи. Для нашого дослідження опитувальник дозволив визначити ступінь маскулінності, фемінності та андрогінності, можливість виявити особливості гендерної ідентичності опитуваних жінок контрольної та експериментальної груп.

Аналіз отриманих результатів експериментального дослідження, під час якого було визначено гендерні особливості жінок дає можливість узагальнити наступні особливості їх прояву.

Тест показав, що серед усіх опитаних – 70% респондентів (71 особа) поєднують «чоловічі» і «жіночі» риси та мають андрогінний тип гендерної ролі, 12% (12 осіб) - фемінний тип і 18% (19 осіб) - маскулінний. Але якщо порівнювати результати експериментальної та контрольних груп, то чітко видно, що у жінок експериментальної групи переважає андрогінний тип – 42 жінки, на другому місці – маскулінний - 15 осіб і фемінний тип відстежили тільки у 3 жінок експериментальної групи. У жінок контрольної групи результати розподілились таким чином: 29 відповідей – андрогінний тип, 9 – фемінний та 4 – маскулінний.

Розподіл результатів по кількісним показникам окремо представниць експериментальної та контрольної груп представлено на діаграмі.

Діаграма 3. Кількісні показники респондентів за методикою С.Бем

Розподіл результатів у відсотках експериментальної та контрольної груп представлено на діаграмі.

Діаграма 4. Порівняння показників за методикою С.Бем

Зведені показники на діаграмах свідчать про те, що більша половина жінок експериментальної та контрольної груп (42 та 29 осіб відповідно) проявляють андрогінність, тобто одночасно можуть виражати як фемінні, так і маскулінні характеристики. Це дає їм можливість менш стереотипно і жорстко ставитись до статево-рольових норм та легко переходити від занять традиційно жіночими видами діяльності до чоловічих і навпаки.

Слід зазначити, що стереотипно типові риси маскулінності та фемінності, такі як: відповідальність, наполегливість, лідерські якості, духовні цінності, щирість можуть виступати ознакою і характеристикою особистісної зрілості і ці риси не притаманні виключно чоловіками або жінкам. Навпаки, досить часто жінки можуть проявляють такі якості, як: мотивація досягнення успіху, жорсткість, автономність, і саме це допомагає їм в процесі особистісної та професійної самореалізації. Саме тому, на нашу думку, у досліджуваних не виявлено в більшості ні маскулінний, ні фемінний тип, перевага в обох групах віддана андрогінному типу.

Слід відмітити, що респонденти з таким типом гендерної ролі мають більш широкий вибір поведінки, за рахунок чого швидше адаптуються до нових умов середовища, вони більш гнучкі, контактні, стресостійкі, легше справляються зі своїми обов'язками та виникаючими труднощами, що є хорошим показником особливо для жінок з експериментальної групи. Високий рівень андрогінності у досвіді внутрішньо переміщеної особи, може бути результатом адаптивності до нових життєвих умов, подолання стресу і вимогами до більшої гнучкості в ролях і поведінці. Жінка, яка змушена одночасно вирішувати багато складних життєвих завдань (знайти житло, роботу, бути соціально значущою), здатна одночасно й забезпечувати емоційну підтримку собі та оточуючим.

12 % респондентів (3 – експериментальної та 9 з контрольної групи) віддали перевагу фемінній гендерній ролі - що проявляється в їх м'якості, толерантності, високій емоційності, залежності від думки оточуючих, прагненні отримати схвалення з боку інших. Але при цьому такі жінки більш життєрадісні й поруч з цим уразливіші. Але, слід акцентувати увагу на тому, що по цьому показнику серед жінок експериментальної групи мінімальна кількість – 3 особи відносяться до такого типу і 9 відповідно – це жінки з контрольної групи.

На противагу їм маскулінні жінки, яких виявлено 19 осіб – 15 та 4 в експериментальної та контрольної груп відповідно, відрізняються раціональністю мислення та поведінки, часто прагнуть займати позицію лідера, ватажка в різних соціальних групах та надають перевагу таким видам діяльності, які соціально вважаються чоловічими.

Дані, що були отримані в ході експерименту, свідчать про те, що традиційні статево-рольові функції чоловіка та жінки змішані, так як саме суспільство та життєві ситуації потребують гармонійного поєднання фемінних та маскулінних якостей. Саме тому, на нашу думку, більшість жінок і експериментальної, і контрольної груп поєднують у собі як традиційно «чоловічі» так і «жіночі» риси поведінки. Ймовірними причинами цього

можуть бути як сучасні соціальні умови, в яких жінки активно беруть участь у професійній та суспільній діяльності, наприклад, саме такою і є діяльність жінок-волонтерок контрольної групи. Або такий тип може бути пов'язаний зі складними життєвими обставинами (наприклад, вимушене переміщення та як слідство економічна нестабільність), що потребує балансу різних якостей для виживання та розвитку – що є стандартним для жінок експериментальної групи.

Але ми робимо загальний висновок, що великий відсоток андрогінного типу свідчить про те, що жінки у нашій вибірці успішно адаптуються до сучасного суспільства, де очікується незалежність, здатність до багатофункціональності та стійкість до стресових ситуацій.

Другий етап нашого дослідження включав опитувальник «Я -чоловік / жінка ...» (автор Л. Н. Ожигова) (*Додаток 2*). Цей опитувальник спрямований на вивчення особливостей гендерної ідентичності і ступеня прихильності гендерним стереотипам. Досліджуваним було запропоновано продовжити дев'ять речень.

Відповіді на питання, які розкривають сутність того «який я чоловік», «яка я жінка» показали, з чим себе ідентифікують досліджувані, тобто з соціальним статусом і пов'язаними з ним рисами, що дозволило нам здійснити аналіз гендерної ідентичності, а саме, визначити:

- 1) змістовні характеристики гендерної складової особистості;
- 2) їх відповідність існуючим гендерним нормам, ролям та стереотипам у сприйнятті зовнішніх та внутрішніх гендерно-забарвлених характеристик особистості;
- 3) гендерно-рольову диференціацію.

Відповіді оцінювались за шкалою, яка відображає рівень відповідності гендерним стереотипам (2 бали - відповідність, 0 балів - невідповідність, 1 бал - нейтрально). Після підсумування балів було зроблено висновки про рівень стереотипності, андрогінності або нестереотипності гендерної поведінки.

Аналіз речень був поділений нами на три групи:

- 1) змістовно-когнітивний компонент;
- 2) мотиваційно-діяльнісний компонент;
- 3) емоційно-оціночний компонент.

Аналізуючи відповіді респондентів по першій групі питань, які узагальнювали змістовно-когнітивний компонент гендерної ідентичності та відображали розуміння себе як жінки або як чоловіка, ми отримали наступні показники.

В першу чергу жінки обох груп визначали свою належність до гендерної групи через факт народження або суто біологічні ознаки («я народилася жінкою», « мене такою створили батьки», «це анатомія», «Бог так вирішив», «природа мене нагородила жіночими принадами» тощо) – серед усіх опитуваних 64 особи, або 63 % зазначили цю характеристику.

Ще одним з важливих маркерів ідентичності себе як жінки стала можливість мати дітей, або репродуктивна функція. На свою належність до жінки через можливість мати дитину, народити її вказали загалом 75 жінок з обох груп, або 74 %.

Таким чином можна зробити висновок, що, незважаючи на різні життєві обставини і зміни у сприйнятті себе у соціальному світі, репродукція та біологія залишаються важливими маркерами гендерної ідентичності для більшості жінок.

Наступний компонент гендерної ідентичності – мотиваційно-діяльнісний, який відображає потребнісну сферу особистості, пов'язану з гендерною складовою Я-концепції особистості та дії особи в напрямку реалізації цих прагнень: що жінка хоче, може і робить. Саме бажання, прагнення та цілі жінок мають ознаки гендерної диференціації.

За результатами нашого дослідження серед відповідей, які привернули нашу увагу, жінки, в першу чергу, хочуть бути впевненими у завтрашньому дні – 44 відповіді (43 %), щасливими – 32 особи (31 %), а також кохання – 19 відповідей (18 %) що в сукупності складає 95 відповідей. Отже, найголовніше для опитуваних – це впевненість в майбутньому. Також, успіхів в роботі,

кар'єрного зростання, досягнення своїх цілей у професійній діяльності хочуть 69 опитуваних жінок (або 68 %), що відповідає еталонам маскулінності або андрогінності. І це є ознакою того, що саме в цій сфері у жінок більш проявляються маскулінні риси, тому що результати життєвих ситуацій все частіше приводять до того, що жінки беруть на себе відповідальність, забезпечують матеріально родину і дітей, роблять кар'єру, не бояться життєвих викликів.

Фемінна модель ідентичності передбачає такі характеристики: «я можу бути слабкою», «можу ходити на підборах», «я ношу красиві сукні», «я можу бути капризною або ніжною», «я вмію втішати» тощо.

Гендерна диференціація у відповідях виявлена в сфері професійної діяльності та кар'єри (свою роботу та бізнес роблять 37 % опитуваних жінок) та в питаннях, пов'язаних з родиною (все для родини – 59 % жінок)

І якщо жінки одночасно можуть характеризують себе як турботливих, ніжних, і при цьому таких, які здатні забезпечувати сім'ю і не боятись важкої роботи, це свідчить про андрогінні характеристики.

Емоційно-оцінний компонент гендерної ідентичності представлений в більшості позитивним ставленням особистості до її складових – взаємодії з оточуючими і з самим собою.

Брехні та обману не терплять майже однакова кількість жінок з експериментальної та контрольної груп – 36 % та 37% відповідно. Так само це стосується зради, але для жінки експериментальної групи конкретизували, що саме «не терплять чоловічої зради» (13%) , цілому по цьому показнику ми маємо - 13 та 22 % відповідно. Також жінки експериментальної групи згадують насильство (8 %), що у респондентів контрольної групи взагалі не ідмічалось.

Засмучені ситуацією в країні (йде війна, суспільно-політичні негаразди, економічні кризи) 80 % експериментальної групи та 88 % жінок з контрольної групи.

Отже, емоційно-оціночний компонент гендерної ідентичності, так само як і інші, підтверджують діяльнісний тип гендерної ідентичності у досліджуваних.

За узагальненими результатами респондентів було виявлено, що жінки експериментальної групи, а саме жінки-внутрішньо переміщені особи частіше і більше використовують активні дієві конструкти, що презентують певні поведінкові патерни, стратегії, дія в яких спрямована на активність, наприклад: «досягаю своїх цілей», «роблю справи», «захищаю», «я буду тим, ким я захочу», «все, за що я беруся..», «допомогти тим, хто цього потребує» тощо.

Жінки з контрольної групи частіше використовували пасивні дієслівні конструкти, наприклад: «на мене звертають увагу чоловіки», «потрібно вести себе гідно», «жінка має бути ніжною» тощо.

Результати за рівнем відповідності гендерним стереотипам у жінок експериментальної групи розподілилися таким чином:

- висока відповідність (19-27 балів): 55% (33 жінки).
- середня відповідність (10-18 балів): 28% (17 жінок).
- низька відповідність (0-9 балів): 16% (10 жінок).

Аналіз поведінкових типів:

- андрогінний тип: 71%.
- фемінний тип: 12%.
- маскулінний тип: 17%.

Діаграма 5. Аналіз поведінкових типів за методикою Л. Ожигової

Результати дослідження свідчать про переважно високий рівень відповідності гендерним стереотипам у більшості учасниць експериментальної групи. Так, 55% жінок (33 особи) продемонстрували високу відповідність гендерним стереотипам, що може свідчити про збереження або навіть посилення традиційних ролей у кризовій ситуації. Це може бути зумовлено потребою дотримання звичних соціокультурних орієнтирів як механізму психологічного захисту в умовах травматизації.

Середня відповідність гендерним стереотипам була виявлена у 28% учасниць (17 жінок). Це вказує на певну адаптацію до нових умов життя, але водночас на прагнення зберегти баланс між традиційними уявленнями та сучасними тенденціями.

Низьку відповідність гендерним стереотипам виявлено у 16% респонденток (10 жінок). Такі результати можуть свідчити про активний перегляд усталених ролей або пошук альтернативного самовизначення, що може бути реакцією на виклики, пов'язані з війною та вимушеним переміщенням.

Дослідження поведінкових типів показало, що андроґінний тип є домінуючим серед жінок-переселенок — 71% респонденток. Цей результат відображає здатність учасниць інтегрувати як фемінні, так і маскулінні риси

поведінки, що є адаптивною рисою в умовах кризи. Це може свідчити про гнучкість, прагматизм та високий рівень психологічної стійкості.

Фемінний тип поведінки виявлено у 12% учасниць. Його наявність може свідчити про акцент на традиційно жіночих ролях і характеристиках, що у кризових умовах може бути пов'язано з пошуком безпеки та підтримки.

Маскулінний тип продемонстрували 17% жінок, що може свідчити про необхідність взяття на себе нетипових для жінок обов'язків, пов'язаних із кризовою ситуацією, таких як забезпечення матеріального добробуту чи лідерство.

Загальні результати показують, що більшість жінок-переселенок демонструють високу адаптивність у поведінці, відображену у домінуванні андрогінного типу. Проте, значна частка високої відповідності гендерним стереотипам вказує на те, що навіть у складних умовах війни традиційні гендерні ролі залишаються вагомим елементом самовизначення.

Результати за рівнем відповідності гендерним стереотипам у жінок контрольної групи розподілилися таким чином:

- висока відповідність (19-27 балів): 50% (21 жінка).
- середня відповідність (10-18 балів): 26% (11 жінок).
- низька відповідність (0-9 балів): 24% (10 жінок).

Аналіз поведінкових типів:

- андрогінний тип: 57%.
- фемінний тип: 26%.
- маскулінний тип: 17%.

Діаграма 6. Аналіз поведінкових типів за методикою Л.Ожигової

Результати показують, що половина жінок контрольної групи, 50% (21 особа), характеризуються високим рівнем відповідності гендерним стереотипам. Це свідчить про стабільність традиційних соціальних орієнтирів навіть у кризових умовах. Ймовірно, такі жінки залишаються прихильними до звичних ролей, що може забезпечувати їм почуття стабільності та безпеки.

Середній рівень відповідності гендерним стереотипам продемонстрували 26% (11 жінок). Ця група, ймовірно, демонструє адаптацію до нових умов із частковим переосмисленням звичних соціальних ролей.

Низька відповідність гендерним стереотипам, яку показали 24% респонденток (10 жінок), свідчить про прагнення цих жінок виходити за рамки традиційних уявлень і можливе прийняття більш сучасних, нетипових ролей.

Аналіз поведінкових типів показує, що найбільш поширеним серед жінок контрольної групи є андрогінний тип, який характерний для 57% учасниць. Це свідчить про їхню здатність інтегрувати як традиційно фемінні, так і маскулінні риси в своїй поведінці, що є адаптивною реакцією на виклики сучасного суспільства.

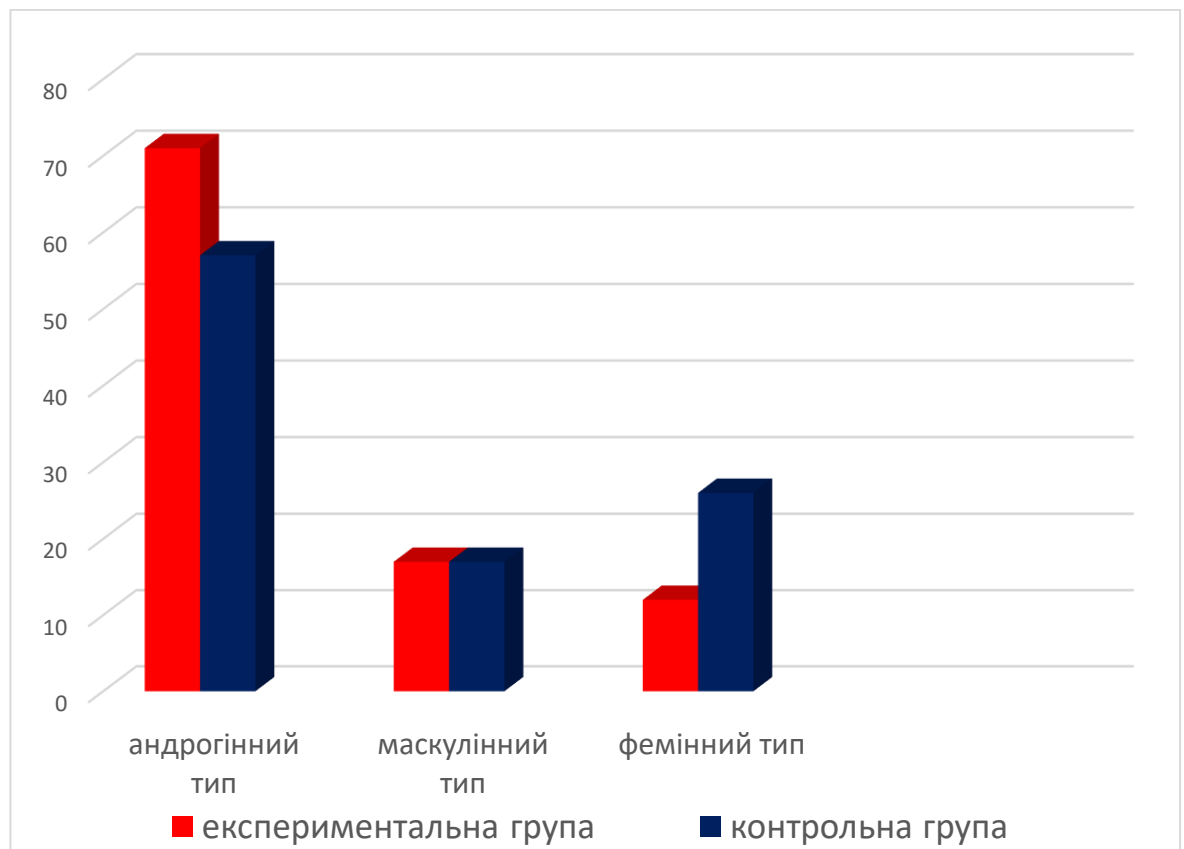
Фемінний тип виявлено у 26% жінок, що може свідчити про значний вплив традиційної культури, яка акцентує увагу на жіночих ролях, зокрема у сфері турботи та підтримки.

Маскулінний тип поведінки виявлено у 17% респонденток, що свідчить про наявність частки жінок, які беруть на себе ролі, що традиційно вважаються чоловічими, наприклад, лідерство чи забезпечення сім'ї.

Контрольна група жінок демонструє вищий рівень гендерної традиційності, ніж експериментальна група. Однак переважання андрогінного типу поведінки вказує на тенденцію до інтеграції різноманітних характеристик, що дозволяє адаптуватися до соціальних викликів і змін.

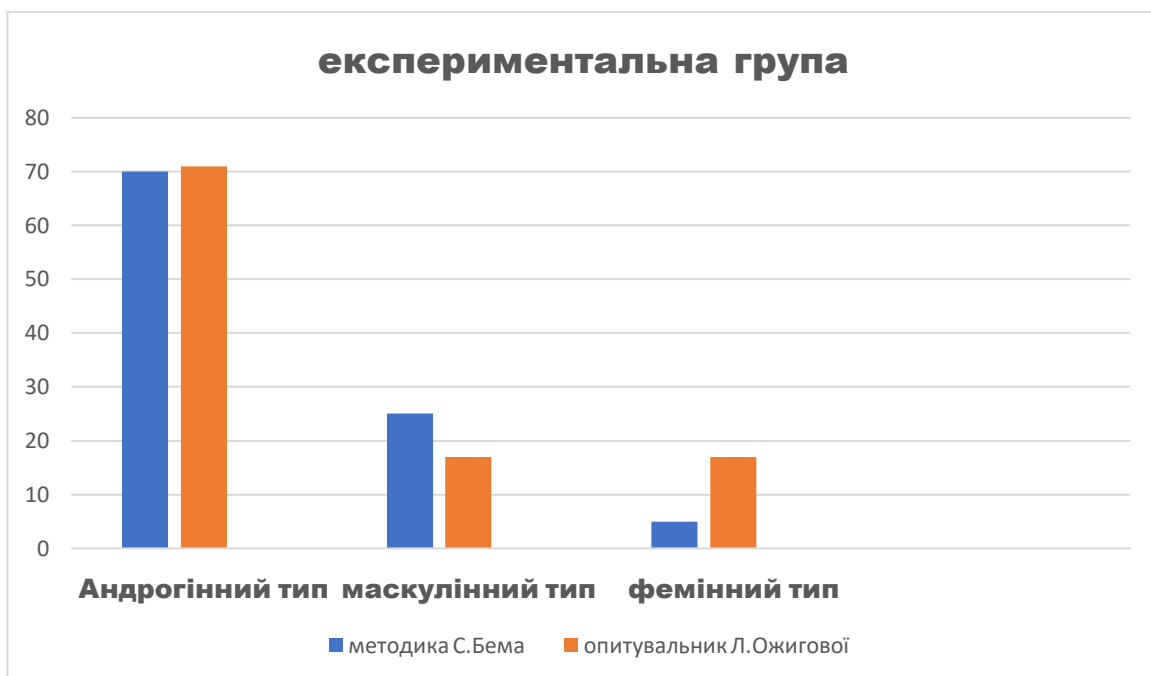
Отримані дані свідчать про те, що навіть за умов війни жінки з контрольної групи зберігають усталені гендерні орієнтири, але водночас демонструють гнучкість у поведінці. Це вимагає врахування цих особливостей при плануванні соціальної політики та програм підтримки, спрямованих на забезпечення їхнього благополуччя.

Порівняння двох груп аналіз поведінкових типів представлено на гістограмі

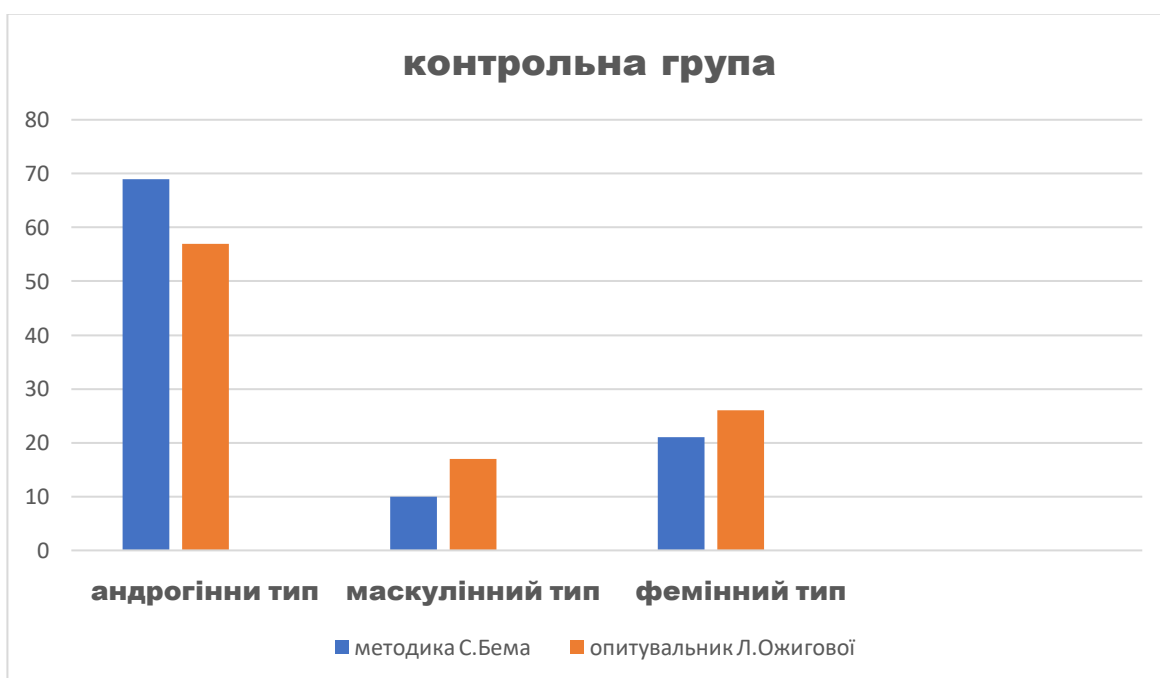

Діаграма 7. Порівняння поведінкових типів за методикою Л. Ожигової

Якщо порівняти результати обох методик, то ми маємо наступні показники. Для зручності представлено на діаграмах

Діаграма 8. Порівняння поведінкових типів

Діаграма 9. Порівняння поведінкових типів

У жінок-переселенок (експериментальна група) високий рівень відповідності гендерним стереотипам має 55% (33 жінки), що трохи перевищує аналогічний показник у контрольній групі (жінки з Луцька), де цей рівень спостерігається у 50% (21 жінка). Це свідчить про те, що жінки-

переселенки частіше орієнтуються на традиційні уявлення про ролі жінки, що, можливо, є результатом необхідності збереження звичних структур у кризовій ситуації.

Середній рівень відповідності гендерним стереотипам має 28% (17 осіб) жінок-переселенок і 26% (11 осіб) жінок контрольної групи. Різниця незначна, що вказує на подібні тенденції щодо часткової адаптації до сучасних умов у жінок обох груп.

Жінки контрольної групи частіше демонструють низький рівень відповідності гендерним стереотипам (24%, проти 16% у переселенок). Це свідчить про більшу готовність жінок із контрольної групи переосмислювати традиційні ролі, що може бути пов'язано із більш стабільними умовами їхнього життя.

Переважає частина обох груп демонструє андрогінний тип поведінки, але цей показник є вищим у жінок-переселенок (71% проти 57% у контрольній групі). Це вказує на їхню вищу здатність інтегрувати маскулінні та фемінні риси, що є важливою адаптивною характеристикою у кризових умовах.

У контрольній групі частка жінок із фемінним типом поведінки вища (26% проти 12% у переселенок). Це може бути пов'язано з тим, що жінки в стабільному середовищі більше орієнтуються на традиційні жіночі ролі, які асоціюються з турботою, підтримкою та емоційністю.

Показники маскулінного типу однакові в обох групах (17%), що свідчить про однаковий рівень активності, лідерських якостей і прагнення до досягнень.

Жінки ВПО частіше демонструють високу відповідність гендерним стереотипам і значно частіше виявляють андрогінний тип поведінки, що свідчить про їхню адаптацію до стресових умов шляхом поєднання традиційних і сучасних ролей. Водночас жінки контрольної групи в більшій мірі готові відходити від стереотипних уявлень, що може бути обумовлено стабільністю їхнього середовища.

Ці результати свідчать про необхідність розробки диференційованих програм підтримки, які б враховували специфіку кожної з груп: для переселенок – допомога в адаптації та самореалізації, а для жінок із контрольної групи – підтримка в їх ролі в соціальній активності та саморозвитку.

Порівнюючи результати дослідження ми дійшли висновку, що експериментальна група в обох дослідженнях проявила схильність до андрогінного типу особистості. Так як ця група – це жінки внутрішньопереміщенні особи, і саме у них спостерігається домінування андрогінного типу, це вказує на високу гнучкість у поєднанні маскулінних і фемінних рис. Це може бути наслідком специфічних умов життя або впливу факторів, спрямованих на розвиток адаптивності.

У контрольної групи також переважає андрогінний тип, але його частка нижча, ніж в експериментальній групі. Натомість помітно більше респонденток із фемінним типом, що може вказувати на менший вплив зовнішніх факторів, які приводять до змін традиційних ролей.

За результатами дослідження експериментальна група демонструє більшу гендерну гнучкість, що може свідчити про пристосування жінок цієї групи до зовнішніх умов.

Контрольна група більш наближена до традиційного розподілу гендерних ролей, з вищою часткою фемінного типу.

Висновки до розділу III.

Нами було проведено емпіричне дослідження особливості гендерної ідентичності жінок. Для проведення дослідження нами було обраний інструментарій: тест-опитувальник С. Бем для виявлення типів гендерної ідентичності та опитувальник «Я жінка/чоловік» Л. Ожигової для аналізу уявлень людини про свою роль як жінки або чоловіка. Здійснений якісний та кількісний аналіз отриманих показників.

У дослідженні взяли участь 102 особи (жінки), розподілені таким чином: 60 жінок – експериментальна група та 42 жінки – контрольна група.

В результаті аналізу відповідей опитуваних, ми отримали наступні результати. Більша половина жінок як експериментальної так і контрольної груп в життєвих ситуаціях проявляють андрогінність, тобто одночасно можуть виражати як фемінні, так і маскулінні характеристики. Це дає їм можливість менш стереотипно і жорстко ставитись до статево-рольових норм та легко переходити від занять традиційно жіночими видами діяльності до чоловічих і навпаки. Тобто, якщо життєві ситуації потребують гармонійного поєднання фемінних та маскулінних якостей від жінок, вони здатні це реалізовувати, що і продемонстрували під час дослідження.

Ймовірними причинами цього факту можуть бути сучасні соціальні умови, в яких жінки активно беруть участь у професійній та суспільній діяльності, наприклад, саме такою є діяльність жінок-волонтерок контрольної групи, так і складні життєві обставини (наприклад, вимушене переміщення та як слідство економічна нестабільність), що потребує балансу різних якостей для виживання та розвитку – що є базисом для жінок експериментальної групи.

Згідно з даними тесту, більшість жінок у загальній вибірці демонструють андрогінний тип гендерної ролі (70%, або 71 особа). Це свідчить про високу адаптивність, що характеризується здатністю поєднувати "чоловічі" й "жіночі" риси у поведінці. Фемінний тип зустрічається у 12% (12 осіб), що вказує на переважання традиційно жіночих рис, таких як емпатія,

турботливість, емоційність. Маскулінний тип, який акцентує на активності, рішучості та прагненні до лідерства, демонструють 18% (19 осіб).

У жінок-переселенок чітко переважає андрогінний тип гендерної ролі (42 особи, або 70%). Ця тенденція відображає їхню здатність інтегрувати маскулінні та фемінні риси, що є адаптивною реакцією на складні життєві обставини, спричинені війною та вимушеним переміщенням.

На другому місці – маскулінний тип (15 осіб, або 25%), що підкреслює активність, самостійність та рішучість жінок, які змушені брати на себе традиційно «чоловічі» ролі в умовах кризи.

Фемінний тип у цій групі демонструє лише 3 жінки (5%), що може вказувати на зниження проявів традиційно жіночих рис, таких як залежність і пасивність, через необхідність вирішувати складні життєві завдання.

Серед жінок контрольної групи також домінує андрогінний тип гендерної ролі (29 осіб, або 66%), що свідчить про баланс традиційних маскулінних і фемінних рис у стабільних умовах життя.

Фемінний тип у цій групі вищий порівняно з експериментальною групою – 9 осіб (21%), що може свідчити про більш значущу роль традиційних жіночих цінностей у їхньому житті.

Маскулінний тип у контрольній групі виявлено лише у 4 жінок (9%), що вказує на меншу потребу в активному застосуванні рис, пов'язаних із лідерством і самостійністю.

У жінок обох груп андрогінний тип є домінуючим. Проте частка таких респондентів вища серед переселенок (70% проти 66% у контрольній групі). Це свідчить про те, що жінки-переселенки в умовах стресу та нестабільності частіше розвивають універсальні риси, поєднуючи гнучкість і рішучість.

Жінки контрольної групи частіше демонструють фемінний тип гендерної ролі (21% проти 5% у переселенок). Це може пояснюватися стабільнішими умовами життя, які дозволяють більше орієнтуватися на традиційні жіночі ролі.

Серед переселенок маскулінний тип спостерігається частіше (25% проти 9% у контрольній групі). Це вказує на те, що жінки-переселенки частіше змушені брати на себе ролі, пов'язані з активністю, прийняттям рішень та відповідальністю.

В загальному, ми зробили висновок, що жінки у нашій вибірці успішно адаптуються до сучасного суспільства, де очікується незалежність, здатність до багатофункціональності та стійкість до стресових ситуацій – і це є слідством їх андрогінного типу, тобто здатності поєднувати в собі маскулінні та фемінні риси..

В обох дослідженнях саме внутрішньопереміщенні жінки – представниці експериментальної групи проявили схильність до андрогінного типу особистості, що вказує на високу гнучкість у поєднанні маскулінних і фемінних рис. Це може бути наслідком специфічних умов життя або впливу факторів, спрямованих на розвиток адаптивності.

У жінок контрольної групи також переважає андрогінний тип, але на відміну від експериментальної групи, ми маємо помітно більше респонденток із фемінним типом, що може вказувати на менший вплив зовнішніх факторів, які приводять до змін традиційних ролей.

За результатами дослідження експериментальна група демонструє більшу гендерну гнучкість, що може свідчити про пристосування жінок цієї групи до зовнішніх умов.

Контрольна група більш наближена до традиційного розподілу гендерних ролей, з вищою часткою фемінного типу.

У жінок, які пережили травми війни та є вимушеними переселенками, домінуючими є такі поведінкові типи:

- Адаптивний тип: Значна частина респонденток демонструє адаптивність, спрямовану на виживання та стабілізацію в умовах стресу. Це виявляється у здатності швидко пристосовуватися до змін у житті.

- Активний тип: Частка жінок із високою активністю свідчить про зростання рішучості та відповідальності. Вони частіше беруть ініціативу в

вирішенні складних життєвих завдань, що є відображенням їхньої боротьби за покращення умов життя.

- Традиційний тип: Збереження традиційних жіночих ролей, таких як турбота про родину та емоційна підтримка, спостерігається у меншій частині респонденток через необхідність брати на себе нетипові ролі.

У жінок, які мешкають у стабільніших умовах і не зазнали переміщення, домінуючими є наступні типи:

- Традиційний тип: Значна частина жінок демонструє прихильність до традиційно жіночих ролей, таких як емпатія, турботливість і підтримка близьких. Це пояснюється відсутністю необхідності пристосовуватися до надзвичайних умов.

- Активний тип: Рівень активності також достатньо високий, але не перевищує рівень експериментальної групи. Це свідчить про прагнення жінок брати участь у громадській діяльності, але в умовах стабільного середовища.

- Адаптивний тип: Менш розвинений, ніж у жінок-переселенок, оскільки необхідність пристосовуватися до стресових умов у контрольної групи нижча.

Таким чином, нашу гіпотезу про те, що в сучасних умовах соціальних трансформаційних змін у жінок спостерігаються зміни в сфері гендерної ідентичності, а саме відбувається зміщення акцентів в бік андрогінної ідентичності підтверджено.

ВИСНОВКИ

Тема трансформації образу жінки в масовій свідомості під час війни є надзвичайно актуальною в умовах сучасної війни в Україні. Збройний конфлікт, який триває з 2014 року, вплинув на формування багатьох соціальних і культурних стереотипів, в тому числі і на образ жінки. Змінилася роль жінок у суспільстві, вони не лише стали активними учасницями боротьби, але й символами надії, стійкості та майбутнього. Образ жінки, який формується засобами масової інформації, культурними явищами та особистими історіями, справляє значний вплив на громадську думку, сприйняття ролі жінки та самовизначення.

Війна привносить нові аспекти у сприйняття жінок: вони представлені як героїчні медики, військовослужбовиці, волонтерки, а також матері та берегині родинного затишку. Це різноманіття ролей і створює особливі умови для дослідження, адже в кожному образі відображаються не тільки реалії сучасності, а й культурні архетипи та соціальні очікування.

Завдання цієї роботи – проаналізувати, як війна впливає на сприйняття жіночих образів в Україні, які саме архетипи та стереотипи формуються, а також розглянути психологічний вплив цих образів на суспільство та самих жінок.

Тема сприйняття жіночих образів під час війни в Україні є надзвичайно актуальною в умовах сучасної агресії та соціальних трансформацій. Війна не лише вплинула на зміну ролі жінок у суспільстві, а й сформувала нові образи жінок, що поширюються у медіа, культурі та суспільній свідомості. Жінка, яка перебуває на передовій або підтримує тил, стає символом надії, стійкості, жертвовності, а іноді і героїзму.

Цей процес має глибокий психологічний вплив, як на самих жінок, так і на громадську думку, змінюючи традиційні уявлення про роль жінки. Образи жінок – матерів, волонтерок, медиків та військових – впливають на розуміння ролі жінки в умовах війни та викликають нові дискусії про гендерну рівність і національну ідентичність.

Отримані дані підкреслюють вплив умов життя на формування гендерних установок та поведінкових моделей. Жінки, які опинилися в ситуації війни та вимушеного переміщення, більше схильні до збереження традиційних орієнтирів, але демонструють вищу адаптивність через переважання андрогінних рис. Жінки, які залишаються в стабільному середовищі, частіше переосмислюють гендерні стереотипи, але водночас зберігають високий рівень фемінних характеристик.

Методика Л. Ожигової дозволяє оцінити типи поведінки, що демонструють жінки, через їхню схильність до певних гендерних ролей у соціумі. Аналіз результатів в обох групах респонденток виявив суттєві відмінності у поведінкових патернах, що пов'язані з життєвими умовами та обставинами війни.

Дослідження показало, що жінки обох груп демонструють високу адаптивність через домінування андрогінного типу гендерної ролі. Водночас у жінок-переселенок частіше проявляються маскулінні риси, що відображає їхню реакцію на виклики, спричинені війною. Жінки контрольної групи зберігають більшу орієнтацію на традиційні жіночі ролі. Це підкреслює важливість диференційованого підходу до підтримки жінок із різних груп з урахуванням їхнього гендерного профілю та життєвих обставин.

Порівняльний аналіз двох груп:

1. Адаптивний тип:

Жінки експериментальної групи демонструють більш виражену адаптивність через необхідність виживати в умовах війни та переміщення. У контрольній групі цей тип менш поширений через стабільність життєвих обставин.

2. Активний тип:

Рівень активності вищий у жінок-переселенок. Вони змушені брати на себе лідерські функції у складних життєвих ситуаціях, тоді як у контрольній групі активність пов'язана з більшою мірою з участю у громадських ініціативах.

3. Традиційний тип:

У контрольній групі цей тип більш виражений, що свідчить про збереження традиційних гендерних ролей у стабільному середовищі. У жінок-переселенок, через їхній досвід переміщення та боротьбу за стабільність, традиційні ролі менш поширені.

Аналіз поведінкових типів жінок експериментальної та контрольної груп за методикою Л. Ожигової вказує на суттєві відмінності, зумовлені впливом війни та соціальних обставин. Жінки-переселенки частіше демонструють адаптивний і активний типи, що відображає їхній досвід виживання та інтеграції в нові умови. Жінки контрольної групи більше орієнтовані на традиційні ролі, що є характерним для стабільних умов життя. Ці результати підкреслюють потребу у цільовій психологічній та соціальній підтримці обох груп з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

ДОДАТКИ

Додаток 1.

Тест- опитувальник С. Бем

Інструкція: оцініть будь ласка, наявність (чи відсутність) у себе нижчезазначених якостей. Відповідати можна тільки «так» або «ні».

Текст опитувальника

1. Віра в себе
2. Вміння поступатися
3. Здатність мовчати
4. Схильність захищати свої погляди
5. Життєрадісність
6. Похмурість
7. Незалежність
8. Сором'язливість
9. Сумлінність
10. Атлетичність
11. Ніжність
12. Театральність
13. Напористість
14. Запопадливість на лестоці (подобаються лестоці)
15. Везіння
16. Сильна особистість
17. Відданість
18. Непередбачуваність
19. Сила
20. Жіночність
21. Надійність
22. Аналітичність
23. Вміння співчувати

- 24.Ревнощі
- 25.Здатність до лідерства
- 26.Турбота про людей
- 27.Прямолінійність, правдивість
- 28.Схильність до ризику
- 29.Розуміння інших
- 30.Потайливість
- 31.Швидкість у прийнятті рішень
- 32.Співчутливість
- 33.Щирість
- 34.Самодостатність (людина покладається тільки на себе)
- 35.Здатність утішити
- 36.Марнославство
- 37.Владність
- 38.Тихий голос
- 39.Привабливість
- 40.Мужність
- 41.Теплота, сердечність
- 42.Впливовість, значущість
- 43.Власна позиція
- 44.М'якість
- 45.Вміння товаришувати
- 46.Агресивність
- 47.Довірливість
- 48.Мала результативність
- 49.Здатність вести за собою
- 50.Інфантильність
- 51.Адаптивність, здатність пристосуватися
- 52.Індивідуалізм
- 53.Непримиренність до сварок

- 54. Несистематичність
- 55. Дух змагання
- 56. Любов до дітей
- 57. Тактовність
- 58. Амбіційність, честолюбство
- 59. Спокійність
- 60. Традиційність

Обробка та інтерпретація результатів.

«Ключ»

Маскулінність (відповіді «так»): 1, 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49, 52, 55, 58.

Фемінність (відповідь «так»): 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29, 32, 35, 38, 41, 44, 47, 50, 53, 56, 59.

За кожне співпадіння з «ключем» нараховується 1 бал. Потім вираховується показник фемінності (Ф) та маскулінності (М) у відповідності за формулою:

$$\Phi = (\text{сума балів по фемінності}) / 20$$

$$M = (\text{сума балів по маскулінності}) / 20$$

Основний індекс визначається так: $IS = (\Phi - M) * 2,322$.

Якщо показник індексу знаходиться у межах від -1 до +1, то можна зробити висновок про андрогінність особистості. Якщо індекс менше -1, то можна зробити висновок про маскулінність, якщо індекс більше +1 –про фемінність. У випадку, коли індекс більше +2,025 говорять про яскраво виражену фемінність, а якщо індекс менший про яскраво виражену маскулінність.

Опитувальник Л. Н. Ожигової «Я-жінка/чоловік»

Інструкція. Ви отримали бланки опитувальника, де в стовпчик написані незавершені речення, які починаються з фрази « Я – жінка/чоловік» і далі залишено вільний рядок. Будь ласка, протягом 10 хвилин завершіть речення :

1. Я – жінка /чоловік, тому що...
2. Я – жінка/чоловік і хочу...
3. Я – жінка/чоловік , і для мене ...
4. Я –жінка/ чоловік і не терплю, коли...
5. Я – жінка/чоловік і можу...
6. Я –жінка/чоловік та радію, коли
7. Я – жінка/чоловік і знаю, що...
8. Я – жінка/чоловік і засмучений(а) тим, що...
9. Я – жінка/чоловік і роблю...

Обробка та інтерпретація результатів. Для кожного речення виводиться бал. Який показує, наскільки це речення характеризує того, хто відповідає, як людину, що відповідає гендерному стереотипу (2 бали), не відповідає (0 балів) або нейтральна (1 бал). У цьому випадку індивідуальна оцінка рівня стереотипності/нестереотипності носить суб'єктивний характер, тобто людина сама визначає для себе характеристики гендерного стереотипу.

Приклади речень та варіанти відповідей з оцінкою

Я-жінка, тому що...

- народилася такою 2
- мені подобається бути такою 0
- просто жінка 1

Я-жінка і хочу, щоб...

- я завжди була красивою 2
- мене поважали та цінували мою точку зору 0
- був мир в усьому світі 1

Я-жінка і можу...-бути терплячою 2

-добитися всього в житті сама 0

-дозволити собі деякі речі 1

Отримані у всіх реченнях результати підсумовуються:

Від 19 до 27 балів – свідчить про те, що особистість характеризує себе як таку, що відповідає гендерному стереотипу;

Від 10 до 18 балів – свідчить про те, що особистість не дуже добре усвідомлює або витісняє власні гендерні характеристики;

Від 0-9 балів – свідчить про те, що особистість характеризує себе як таку, що не відповідає гендерному стереотипу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Війна і жінки: гендерні аспекти конфліктів. – Київ, 2022.
<https://www.youtube.com/watch?v=6N3nA92KVW8>
2. Наслідки війни для жінок: психологічні і соціальні виклики. – Львів: Соціальні дослідження, 2023. Стр 243-247
3. Захист прав жінок під час війни: міжнародний досвід. – Харків, 2023.
4. Ціна війни для жінок: нові ролі, загострені проблеми. Діалоги периферій. 07.12.2023 <https://commons.com.ua/uk/cina-vijni-dlya-zhinok/>
5. Вплив соціальних мереж на психологічний стан та самооцінку української молоді. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 34 (73) № 4 2023 стр. 60-65
6. Семенова, О. І. (2022). "Психологічні особливості жінок у контексті військового конфлікту на сході України". *Вісник психології та педагогіки*, 5(2), 45–59
7. Карпова, І. В. (2021). "Вплив травматичних подій на психічне здоров'я жінок: досвід України". *Український журнал психології*, 4(3), 112–125.
8. Інститут соціальної та політичної психології НАН України (2023). "Рівень тривожності та психічний стан жінок-переселенців". *Соціально-психологічний вісник*, 1(3), 67–82.
9. КОМПЛЕКСНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ У СФЕРІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я на 2013–2030 pp World Health Organization 2023 стр 5,6
<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/373791/WHO-EURO-2023-2618-42374-71262-ukr.pdf?sequence=5>
10. Подолання насильства щодо жінок та дівчат UN Women Україна
<https://ukraine.unwomen.org/uk/shcho-my-robymo/podolannya-nasylstva-shchodo-zhinok-ta-divchat>
11. Українська асоціація психотерапевтів <https://www.psyportal.org/>
12. Оригінальна дослідна стаття. Від 10.05.2023 р Розділ тривожні та стресові розлади.

<https://www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsyt.2023.1190465/full>

13. вид. Frontiers Фронт. Психологія від 17.02.2023р. Розділ Психологія здоров'я
<https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2023.1129299/full>
14. Український інститут майбутнього. Як змінився психоемоційний стан українців: пресреліз за результатами презентації дослідження від 29.05.2023 <https://uifuture.org/publications/yak-zminyvsya-psyhoemocijnyj-stand-ukrayincziv-presreliz-za-rezultatamy-prezentacziyi-doslidzhennya/>
15. Панькова О. В., Касперович О. Ю. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей повоєнного відновлення країни. Журнал європейської економіки. 2022. Том 21, №3. С. 277-290. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1605>
16. Г. Давиденко, В.Найчук, Л. Немаш. Жінка в час війни , Волонтерка лідерка. 2022. С.48-51 URL: https://vsei.vn.ua/images/Doc/Nauka/Konferentsiya_ta_seminary/zhinka-u-chas-viini_metodichka_2.pdf
17. <http://habitus.od.ua/journals/2023/47-2023/30.pdf>
18. <https://nakypilo.ua/teksty/viina/viiskovi-ta-volonterky-chotyry-istorii-zhinok-na-viini/>
19. "Госпітальєри": добровольчі медичні батальйони у війні. – Львів: Медична наука, 2023. <https://www.hospitallers.life/press-media>
21. Міністерство оборони України офіційний веб сайт <https://www.mil.gov.ua/news/2024/05/01/kilkist-zhinok-v-armii/>
22. Українські жінки-військовослужбовці досі зазнають дискримінації з боку суспільства <https://foreignukraines.com/2023/08/15/ukrainian-women-military-personnel-are-still-discriminated-against-by-society/>

23. МОЗ Дослідження стану позначення стереотипів за ознакою статі на психоемоційному добробуті жінок та чоловіків на підставі аналізу світової науковопрактичної літератури. Стр 2,6
24. Український жіночий фонд трансформує жіночу підтримку
<https://uwf.org.ua/ukrayinskyj-zhinochyj-fond-transformuye-pidtrymku-zhinochogo-feministychnogo-ruhu/>
25. Агеєва В. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ: К. І. С. 2004. 536 с.
26. Богдан Ж., Мовчан Я. Гендерна психологія : навчально-методичний посібник. Харків: Друкарня Мадрид, 2021. 155 с.
27. Бондаревська І.О. Гендерна ідентичність жінок-менеджерів. Дніпропетровськ: Знання, 2001. 244 с.
28. Введення у гендерні дослідження. Хрестоматія/за ред. Жеребкіна С.В. Харків: Харківський центр гендерних досліджень, 2001. 991 с.
29. Вікова та педагогічна психологія: навч. Посіб. /О.В.Скрипченко., Л.В.Волинська, З.В.Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
30. Власюк Д., Кузьміна К. Гендерні установки щодо протилежної статі в юнацькому віці: когнітивний аспект. Гендерні аспекти в методологіях гуманітарних наук : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Луцьк, 9-10 грудня 2004 р. ВАТ „Волинська обласна друкарня”, 2004. С. 36-42.
31. Говорун Т.В. Гендерна психологія: навч. посіб. / Т.В. Говорун, О. Кікінежді. Київ: Академія, 2004. 308 с.
32. Горностай П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ: К.І.С., 2004. С. 132–157.
33. Горностай, П. П. Гендерний розвиток та гендерна ідентичність особистості, особливості чоловічої та жіночої соціалізації. Гендерні студії: освітні перспективи : навч.-метод. матеріали. Київ: ПЦ «Фоліант», 2003. С. 5-21.
34. Гендерний розвиток у суспільстві: збірник / відп. ред. К. М. Левківський. Київ: Фоліант, 2005. 351 с.

35. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості (Ю. М. Галустян, В. П. Новицька) // Український соціум. 2004. № 1 (3). С. 7-13.
36. Дороніна Т. О. Гендерна чутливість // Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект. Житомир: Волинь. 2014. С. 142-145.
37. Іванченко С.. Багатовимірна модель гендеру // Соціальна психологія. 2007. № 4. С. 157-173.
38. Лень Т. Система гендерної соціалізації в сучасних умовах. Вища освіта України. 2007. №3. С.63–69
39. Основи теорії гендеру: навчальний посібник. Київ: „К.І.С.І”, 2004. 536 с.
40. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2022. 336 с.
41. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник/ З.Г. Кісарчук, Я.М. Омельченко, Г.П. Лазос, Л.І. Литвиненко, Царенко Л.Г.; за ред. З.Г. Кісарчук. Київ: ТОВ «Видавництво «Логос». 2019. с. 207.
42. Пучина О.В., Подтикан Л.Ю. Дослідження соціально-психологічних особливостей адаптації переміщених осіб., 2024, URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7659/1/soc_psih_supr_2024.pdf#page=168
43. Пучина О.В., Волярська О.С. Особливості надання психологічної допомоги в онлафн-форматі., 2023, URL : <https://doi.org/10.31612/3041-1548.1.2023.08>
44. Титаренко, Т.М. Психологічне благополуччя особистості у контексті посттравматичного життєтворення. Особистість та її історія. За ред. Н. В.Чепелевої, М. В.Папучі, НДУ ім. Миколи Гоголя, 2018, с. 102-112.
45. Титаренко, Т. М. Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя: монографія. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020

46. Титаренко, Т. М., Лазоренко, Б. П., Ларіна, Т. О., Дворник, М. С., Мирончак, К. В., Савінов, В. В., ... & Ніздрень, О. А. Способи підвищення соціально-адаптивних можливостей людини в умовах переживання наслідків травматичних подій: методичні рекомендації, 2017.
47. Томіч, О. В., & Литвиненко, Л. М. Посттравматичне зростання: що це і як досягти? Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки, 5(50), 2015, с. 23-28.
48. Тохтамиш, О. Елементи й умови посттравматичного зростання в контексті реабілітаційного процесу та соціального сприяння розвитку людини після психотравмуючої події. Психологічний часопис, 5(1), 2019, с. 1–16.
49. Франкова І.О. Життя на межі: стрес, травма та психопатологія URL: <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2021/8%28129%29/pages-27-32/posttravmatichniy-stresoviy-rozlad#gsc.tab=0>
50. Чабан О.С. Можливості подолання стресу, спричиненого війною: проблеми та шляхи їх вирішення URL: <https://neuronews.com.ua/ua/bulletin/2022/cherepno-mozkova-travma/article-3/mozhливosti-podolannya-stresu-sprichinenogo-viynoyu-problemi-ta-shlyahiyih-virishennya#gsc.tab=0>
51. Andermann, L., Kanagaratnam, P., Wondimagegn, D., & Pain, C. (2021). Post-traumatic stress disorder in refugee and migrant mental health. Oxford, UK: Oxford University Press
52. Beres L. The Narrative Practitioner. London: Palgrave Macmillan, 2014. 240 p
53. Dvornyk, M. (2020). Personality's psychological well-being during the transition from war to peace. Scientific Studies on Social and Political Psychology, 45(48), 79-87. [https://doi.org/10.33120/ssj.vi45\(48\).144](https://doi.org/10.33120/ssj.vi45(48).144)
54. Finkel, N. J. Strens, traumas, and trauma resolution. American Journal of Community Psychology, 3(2), 1975, 173–178.

55. Hendryx M., Green C., Perrin N. Social support, activities, and recovery from serious mental illness: STARS study findings. *J Behav Health Serv Res.* No. 36 (3). 2009
56. Horwitz, A. V. Distinguishing distress from disorder as psychological outcomes of stressful social arrangements. *Health*, 11, 2007, 273–289.
57. Joseph S. Positive Changes Following Adversity PTSD Research Quarterly / S. Joseph, L. Butler. – 2010. – Vol. 21 (3). – P. 1-3.
58. Shalev, A., Liberzon, I., & Marmar, C. Post-traumatic stress disorder. *The New England Journal of Medicine*, 376(25), 2017, 2459–2469.
59. Yousef, L., Ebrahim, O., AlNahr, M. H., Mohsen, F., Ibrahim, N., & Sawaf, B. War-related trauma and post-traumatic stress disorder prevalence among Syrian university students. *European Journal of Psychotraumatology*, 12(1), 2021.